

MAGYARORSZÁG AZ ÚJ EURÓPÁBAN

TELEKI PÁL GRÓF KÉT BESZÉDE

1940. december 3.

1940. december 19.

TELEKI PÁL GRÓF

MINISZTERELNÖK KÉT BESZÉDE

Elmondotta:
az Országgyűlés Képviselőházában és Felső-
házában az 1941. évi állami költségvetésről
szóló törvényjavaslat, tárgyalása alkalmával

**GRÓF TELEKI PÁL miniszterelnök
beszéde az Országgyűlés
Képviselőházában**

Miniszterársaim költségvetési beszédei részeit teszik annak, ami fölött a felhatalmazási törvényjavaslat megszavazásakor a képviselőház ítél. A lényeg a felhatalmazási javaslat megszavazásakor a kormány iránti bizalom kérdése. A képviselőház most adja meg a felhatalmazást arra, hogy a kormány a miniszterek beszédeiben ismertetett költségvetéssel éljen.

A jövő és a jelen

A kormány feladatai, a mi feladataink, illetőleg az ország feladatai *két nagy körre oszlanak*. Ez a két kör egymásba szövődik, mert az egyik a *jövő*, a másik a *jelen* kérdéscsoportjait foglalja magában,

A jövő feladatköre az ország és az ország népe életének átformálása az elkövetkező esztendőkre, ez tehát azoknak a feladatoknak a köre, amelyek előtt a mai kor áll. A mi körünkben pedig nagyon sok az átalakulás és ezeknek az átalakulásoknak a jövő szempontjából kell nemzetünk életét formálni.

A ma feladatköre a másik kérdéscsoport. Ez magában foglalja a megszorított mai háborús világban felmerülő feladatainkat, a ma, a mai élet gazdasági, katonai, társadalmi és egyéb teendőit.

Tekintsünk végig azokon az elemeken, amelyek a jövő és jelen feladatkörét szabályozzák.

A jövő feladatköre

A nagy feladatot, a jövő feladatkörét több tényező határozza meg.

I. A magunk lábán állunk

Elsősorban önállóságunk -szabályozza feladatköreinket. Felszabadulásunk az Osztrák-Magyar Monarchia keretéből, tehát a *független Magyarország* feladata, amely természetesen

egészen más, mint a monarchiában élő országé. Hiszen tudjuk, Magyarország addig soha önálló külpolitikát nem csinált, azzal nem foglalkozott. Ma pedig önállóan élünk ebben a világban. Tévedés lenne azt hinni, hogy ez csupán a külpolitikával kapcsolatos kérdéseket érinti. Ez a tény magába öleli az összes gazdasági, katonai és minden más fontosabb kérdések csoportját, amelyek a nemzeti önállósággal kapcsolatosak.

II. Feltámadt ezeréves hivatásunk

A másik tény, amely a jövőendő feladatkörét megszabja, *területi gyarapodásunk*. Egy folyamat játszódik le szemünk előtt, amely Magyarországot ismét erőssé teszi. Ez a folyamat azzal, hogy megerősít bennünket, újra elvezet nemzeti hivatásunkhoz, amely tulajdonképpen ezeréves küldetésünk. Be kell töltenünk a Közép-Dunamedencében azt a helyet, amelyen ezeréves hivatásunk egy sok nemzetiségű, tehát vegyes nemzetiségű állam egyensúlyozott vezetése.

III. Megváltozott a világ

Beszélhetünk a harmadik tényről is, amely a *világhelyzetnek és a világfelfogásoknak a megváltozásából* állott elő. Olyan korszakot élünk, amely tulajdonképpen reakció. Ellenhatás, a múlt évszázadnak, talán azt is mondhatnám, az elmúlt két-két és fél évszázadnak bölcséletére, gondolkodásmódjára, világfelfogására kialakult ellenhatás és egyben ezeknek a kiegészítése is. Nem tökéletes ellentét és nem csupán ellentét, hanem kiegészítése is az elmúlt évszázadok egyoldalúságának. Ennek a változásnak a keretén belül a gazdasági élet tartalma is megváltozott és ez a változás az államra, mint az átalakulás folyamatának kényszerű irányítójára, súlyos, nehéz és bonyolult feladatokat ró.

IV. Európa is megváltozott

A következő: Európa külső helyzetének és a belső európai rendnek a megváltozása. *Európának a világban' való helyzete mássá vált* azáltal, hogy a többi világrész is önálló lett. Ez az önállóság nemcsak termelő területekben, de fogyasztó gócekban is mutatkozik és fogyasztó gócekban is gazdagodik. Az európai hegemonia helyébe, beállott Európának bizonyos versenye és ez is új folyamat, mert bizony 50—60 esztendővel ezelőtt még a közepében voltunk az európai hegemonia korszakának.

V. Életünket megváltoztatta a technika haladása

Ötödik sorban fel kell említeni a *tudomány és a technika haladását* is, amely gazdagítja nemcsak gazdasági, hanem társadalmi életünket is. Elég csak arra rámutatni, hogy ma a reggeli kávé és kifli mellett a rádió jóformán, második életszükségletévé vált majdnem mindenkinek. És ez a technikai haladás mindenre vonatkozik, nemcsak az élet gazdagodására, mert az életnek egészen más megítélésében és egészen más, megváltozott módszerekben is jelentkeznek.

VI. A politikai tömegek értelmi változása

Azután itt van a politikai tömegek számbeli és értelmi változása és a *politikai tömegek érdeklődésének megváltozása*. Nem kell magyarázni, bogy ebből a szempontból tekintve a harmadik tényező, a világhelyzet megváltozása az, amely az életet és a cselekvéseket leginkább irányítja. Ezenkívül Európa életszükséglete is, mert ma sokkal európaibb életet élünk, mint azelőtt, helyesebben: ma Európa államai, így tehát mi is, Európa többi államaival, sokkal inkább egymásra-titált életet élünk.

VII. Egymás után tudjuk csak feladatainkat elvégezni

Végül itt van nemzeti életünk sajátos egymásutánja. Sajátos nálunk az, — és ebben különbözünk más államoktól, — hogy mi helyzetünknel fogva nem egymás mellett tudtuk megoldani nemzeti feladatainkat. Történelmi helyzetünknel fogva különböző feladatok megoldásához nem párhuzamosan eszeje-kedve, hanem bizonyos *egymásutánban tudunk hozzáfogni*. Ez azt jelenti, hogy a honvédelmi, a szociális problémák, a különböző gazdasági problémák megoldását, széleskörű megalapozott megoldását, nem egyidejűleg kezdhettük meg, hanem bizonyos egymásutánban kellett a hadsereg elsőszülöttségi joga következtében véghezvinni.

A jövő teendői

Felmerülhet a kérdés, hogy mik a teendők az első és mik a teendők a második tényező szempontjából? Az első tényező, a nemzeti önállóság szempontjából láthatunk feladatokat, társadalmunknak, az új korszakra való ránevelésében. Ide tartozik a kiszélesedett politikai nemzetnek nemzeté váló tovább-nevelése. A költségvetési vita során sok minden hangzott el,

ami ennek a problémának részleteihez tartozik, hallottunk összefogó elképzeléseket is. A második tényezőhöz tartozik az *európai termelésbe és gazdasági életbe való beleilleszkedés*. Ez a termelés nemcsak az egyes országokra, hanem egész Európára nézve is tervszerűvé válik, talán éppen azáltal, mert Európa megszűnt olyan viszonyban lenni a világ lobbijával, mint ezelőtt 50 esztendővel, vagy akárcsak 30-al is volt, mikor a világ többi része inkább függvénye volt Európának és különösen 50—60 évvel ezelőtt, amikor Európa tulajdonképpen a világ többi részének a gazdája volt. Európa más helyzetbe került, egy konkurrens helyzetébe és ebben a helyzetében meg kell hogy szerveződjék, tekintet nélkül arra, hogy ki szervezi. Önkénytelenül meg kell szerveződni. Ma elsősorban Németország szervezi, de ha nem szervezné Németország, akkor is kellene, hogy így szervezkedjék.

A harmadik, ami ebből természetesen folyik, *tervszerű gazdálkodás* egyes államokon belül, különösen áll ez mezőgazdasági vonatkozásban. Itt rá kell ébredni arra, meg kell látni, hogy azokat a problémákat, amelyeknek a megoldása reánk vár és amelyeknek a megoldásáért már régebbi idő óta foglalkozunk, ha sokat tapogatóztunk is, átgondoltabban, szervezettebben és a termelés fejlesztése szempontjából tervszerűbben fogjuk meg. Ilyenek mezőgazdaságunk összes problémái aj:öld-reformon keresztül.

De hasonlóképpen áll ez *iparunkra* is. És ez áll reánk éppúgy, mint Európa minden más országára. Az iparnak olyan szervezése és irányítása szükséges, amely egyrészt eleget tesz annak a követelménynek, hogy az állam ne váljék tökéletesen függvényé az európai rendszerben, másrészt, mégis lehetővé teszi, hogy ez az ipar elsősorban autochton legyen, azaz elsősorban saját nyersanyagunkra támaszkodjék. Már amennyire ez lehet:

Eközt a két pólus közt kell eltalálni az ipar jövőjét, helyes útját.

Gondolnunk kell a *termelési reform szociálpolitikai* vonatkozásaira is, nemcsak a gazdasági alap, hanem a gazdasági alany szempontjából való szervezésre is. Ehhez kapcsolódik az, amit hivatásrendi reformnak, vagy *hivatásrendi szervezésnek* mondunk és amit ez alatt értünk. A liberális gazdálkodás, a szabadgazdálkodás korszakától kezdve, szervezetek létesültek, amelyek a most átalakuló felfogások következtében maguk is átalakulnak. De sok minden csügg rajtuk, ami nem felel meg a mai felfogásoknak és ezért a kamarai, hivatásrendi szervezés különböző vonalain, az iparin, a kereskedelmin, a mezőgazdaságin, de a szellemin is, mindezt egyöntetűen keli rendeznünk, valahogy egyöntetűen kell megoldani, mert ez mintegy függvénye a termelés átalakulásának.

Ha a társadalom átalakul, ha bizonyos mértékig, még ha csak részleteiben is, más formákba helyezkedik a társadalom, ebből az államvezetés rendjének bizonyos módosulása következik. Következik ebből a szemszögből kiindulva is, de következik ez, a mi független helyzetünk, politikai helyzetünk módosulása folytán is, amely függetlenebb közjogilag. De mint minden ország Európában, ugyanakkor függőbbé vált abban a helyzetben, amely ennek a nagyobb életközösségnek, Európának szervezesebbé való átalakulása következtében létrejött. Természetesen viszonylag, reciprok módon, válik függővé, tehát egyik oldalról is és a másiktól is, függővé, egymáshoz kapcsolttá vált. Ebből származik, hogy bizonyos átalakulás, vagy átalakítás gondolataival kell az államszervezet terén is foglalkoznunk. Legalább is foglalkozni, hogy aztán mit csinálunk, az majd elhatározásunktól függ.

De foglalkozni kell vele minden nagy folyamat derivátumában. Ez kiterjedhet három térre. Kiterjedhet egyrészt az ország vezetésének, általában mondjuk, az országgyűlésnek revízió alá vételére. Kiterjedhet a kormány működésének vizsgálatára és átalakítására. Végül kiterjedhet a közigazgatás reformjára, amely ismét kétágú, az egyik a központi, a minisztériális ág, a másik pedig az egész közigazgatásnak, a decentralizált közigazgatásnak az egész országban elosztott szervezeti ága.

Ez egyrészt szervezeti, másrészt tartalmi kérdés. Szervezeti kérdés annyiban, hogy a dolgok menetének szervezetét gyorsítani, könnyíteni kell, másrészt tartalmi kérdés is, a feyelemnek, a felelősségvállalásnak és a köztisztviselők közönység iránti áldozatosságának kérdésévé válik.

Ezek az első nagy feladatkörnek azok a részei, amelyek mint teendők előttünk állanak.

A jelére feladatköre

I. Külpolitikai viszonyaink rendezése

A másik rész: a közvetlen feladatok. Első: *külpolitikai viszonyunk rendezése* a szomszédokhoz, Európához, Európa különböző államaihoz, az általános európai rendeződés keretében és az alatt a háborús folyamat alatt, amelyben most vagyunk. Nem lehet megvárni a kérdések tökéletes kitisztázódását és a folyamat befejeződését, hanem ebben a háborús folyamatban kell az utunkat megkeresni, megtalálni és Európa sorsába beléfolni.

II. A nemzetiségi kérdés kezelése

A másik kérdés *a nemzetiségi kérdés* olyan kezelése, amely a jövőt biztosítja. Azzal a hivatástudattal kell hozzányúlni, amelyet ezeréves történelmünk előír és azzal a jószándékkal, amely ebből következőleg kötelességünké teszi, hogy ne esztendőkre, hanem évtizedekre, vagy ha lehet, századokra biztosítsuk az ittlő népek együttműködését. De ezt egyben azzal az önmagunk iránti kötelességgel is tegyük és önmagunk alatt nem a mai nemzedéket, hanem nemzedékeket, a nemzet folytonosságát értem, hogy biztosítsuk a magyarságnak mindazokat a lehetőségeit, amelyek nemzetünket ezeknek a nemes és kötelező feladatoknak az elvégzésére képessé teszik.

III. A nemzeti tulajdonságok az új Európában

A következő feladat nemzeti jellegünkön alapuló életünk beillesztése az új Európába és *hozzájárulás értékeinkből az új Európa formálásához*. Mít értünk a mi hozzájárulásunk alatt? Ez az Európa új. De semmi sem új olyan értelemben, hogy ne lenne előzménye. És semmi sem olyan régi, hogy ne legyen következménye. Mégis vannak a világtörténelemnek momentumai, amikor a folyamat gyorsul. Ilyenkor több joggal mondjuk, hogy a kialakulás új, mint a világtörténelem más időszakában. Viszont ami a világtörténelemben így újként és gyorsan történik, az legfeljebb egy-két nemzedékre vonatkozik. Azok a tulajdonságok pedig, amelyek a világtörténelem problémáit a nemzetek részéről irányítják, például amíg egy embercsoportból nemzet lesz, azok nem két generáció, hanem tiz—tizenöt-harminc generáció életén át alakulnak csak ki. A velünk rokon népek Ázsiában nem is számolnak úgy, mint a repülő európaiak, nem években számolnak, hanem generációkban. Az év termelési időszak, a generáció emberi valóság. Ez tehát arra mutat, hogy a cselekedetben, az ember gizdasági és egyéb munkájában az évszámítás érvényesül ugyan, abban azonban, ha azt vizsgáljuk, hogy ki csinálja és ki az, aki ezt a maga sajátossága szerint kitermeli, a generáció jelentősége mutatkozik meg. Irányadó tehát a történelmi nemzedék. Ezt azért bocsátottam előre, mert így értem a hozzájárulást Európa kialakulásához. A kialakuláshoz nemcsak kvantitások, nemcsak mennyiségek, hanem elsősorban kvalitások, értékek szükségesek. A kvalitás, az érték kinek-kinek emberi sajátossága és ha egy nemzet jó értékeit igyekszik érvényesíteni és kitermelni a maga sajátossága szerint, ez az, amivel az európai közületek használhat.

IV. Ismerjük fel gazdasági helyzetünket

Feladatunk gazdasági termelésünknek pillanatnyilag adódó rendezése, pillanatnyilag adódó folytatása az igen nehéz gazdasági életben, ahol sokszor hónapok, sokszor hetek, néha napok alatt változnak a helyzetek. Ezekhez a változásokhoz rugalmas könnyedséggel, gyors alkalmazkodó képességgel kell hozzáigazodnunk, alkalmazkodnunk. Mindenben nem lehet másolni, mert sem a nemzeti karakter, sem a földrajzi helyzet nem azonos semmiféle más területtel. Így *termelésünk jellege* sem, amely Európa termelésének kiegészítő része, sőt egészen speciális része. Ami egyébként Magyarországnak előnye is. Osztom Bajcsy-Zsilinszky képviselőtársamnak azt a nézetét, hogy nincsenek kis nemzetek, csak kislelkű nemzetek, amelyek meghunyászkodnak, mindent mástól várnak és nem tudnak sem élni, sem meghalni. Osztom és mégis azt mondom, hogy a számszerűen kisebb nemzeteknek, Európa kis területén lakó nemzeteknek külön, sajátos szerepük van ebben a világban és az életterekben. Ezt a, külön, sajátos szerepet minden nemzetnek fel kell ismerni.

Élettér

Élettér körülbelül nyolc van a világon. Az egyik az európai és a földközi tengeri élettér. *Az európai és a földközi-tengeri élettér* egymásba szövődik a Pó-síkságon és Dél-Franciaországban. *Az északamerikai és a délamerikai élettér* Közép-Amerikában kapcsolódik. A *délafrikai élettér* különálló. Végül pedig a *délázsial*, a *kelelázsial* és az *északázsial* életteret kell megemlíteni. Ezek a tulajdonképeni életterek. Volt idő, amikor a középázsiai sivatagok voltak a legalkalmasabb életterek.

Ezek közül *Európa zárt élettér*. A valódi Európa kialakulása óta ugyanis megszűntek a különböző kis élettereket elválasztó erdő- és gyepterületek és olyan határok alakultak ki, amelyek néha éppen a legsűrűbben lakott területeket, mint például a Rajna, vagy a Pó-vidéke, vesznek körül. Az európai élettérnek a mi történelmünk szempontjából a legrégebbi élete van. Nem kívánom szembeállítani Indiának és Kínának régi kultúráival, a mi kultúránk szempontjából az európai élettérnek régebbi életet tulajdonítunk. Fejlődése politikailag sajátos, Európa a váltakozó hegemoniák élettere. Volt itt spanyol, francia, angol és német hegemonia. Kettő ezek között tengeri, kettő szárazföldi. Az egyik tengeri a spanyol, amely lokálisabb volt a Földközi-tenger és az Atlanti óceán kapujában.

A másik, amely egész Európát jobban összefogta, az angol volt.

Volt két szárazföldi hegemonia, az egyik a francia, a másik a német. Ezek egymásután való követke- zése arra az eltolódásra mutat, amely nyugatról kelet felé tart. Ez az eltolódás Európa útközpont- lából, a párisi medencéből, Németország felé ha- lad, amely Európának sokkal inkább tájköz- pontja és életközpontja.

Dinamikusabban vagyunk

De ez az Európa, amelyben ilyen hegemoniák vezetése alatt folyt az élet, jellegére nézve sok népnek volt az élettere. Fekvésén és tagozottságán kívül ezeknek *a népeknek a sok- félesége* adta meg Európának azt a dinamikáját, amelyből ma is élünk. *Dinamikusabbak vagyunk a cselekvésben*, a cselek- vés dinamikája a gondolkodás dinamikájából adódik, a gon- dolkodás dinamikája pedig Európa sokféleségéből származott, Ez adta Európa lendületét, az adta a világ hegemoniáját is, mert hiszen a sokféleség versenyében keletkezett a hajózás, a kolonizálás. De ez adta Európának a szépségét is szellemi té- ren, a költészetben, a filozófiában, gondolkodásban és mind- abban, amit az ember értékel, ha csendes órákra visszavonul- hat és önmagává válhatik. Ez adta a szellemi frissességet a versenyben, a versenyben, Mely szellemi volt és nemcsak gazdasági. És ez adta a művészetnek, bölcséletnek; a tudom- ánynak ebben a szellemi frissességben gyarapodó gazdag- ságát.

Mi következik ebből a kis nemzetekre és mi következik ebből Európára?

A kis nemzet feladata

A kis nemzetek feladata őrizni saját maguk jellegét, be- illeszkedni Európába, amely egységesebbé, összeforrottabbá vált a gazdasági élet koncentrálódása által. Őrizni jellegüket azoknak a szellemi értékeknek a megóvása végett, amelyek gyökerei a gazdasági frissességnek, őrizni ezeket Európában, az európai nemzetekben gazdag élettérben, ami másképp annyit jelent, megőrizni Európa nemzeti jellegét a nemzetköziség- ben is.

Nem mindig kis nemzetek voltak az utolsók

Mi az európai feladat? Felismerni a sok kis nemzet ér- fékét, ápolni a múltból és Földből nőtt sajátosságainkat, mint az európai erő elemeit. Ez a következés a kettőből és tulajdon-

képpen ez az, ami ma Európa életét kell irányítsa, illetőleg kell, hogy abban a kiforrásban, amely most folyik, érvényesüljön.

Ha kis nemzet képviselője állapítja is meg ezeket, gondoljunk arra, nem mindig kis nemzetek voltak utolsók az európai élet szellemi vitelében, tehát nekik is van szavuk és nekik is van nézetük.

Közel vagyunk Európa központjához

Ebből következik a mi külpolitikánk iránya, beilleszkedésünk Európába. Világosan felismerve a folyamatot, amely *az európai nra!o)n rá Házásból*, az európai hegemonia történelmi fejlődéséből áll, ezt a folyamatot értékelni kell. Az európai hegemonia közelebb jött hozzánk, most közelebb vagyunk Európa központjához, mint voltunk az angol, francia, de különösen a spanyol uralom idején. Kötelességünk felismerni abból a szempontból is, amely a nemzeti értékek különös kifejlesztését figyelni,

felismerni, hogy mivel és hogyan egészítjük ki a nyugateurópai, tőlünk északnyugatra fekvő területek, Németországnak gazdasági életét egészen speciális mezőgazdasággal, speciális klímában. Felismerni, ugyanúgy felismerni egyéb vonatkozás» bari is azt, mit tudunk adni. Felismerni tehát az önérték szempontjából és felismerni az adásnak és a jóakarotnak készsége szempontjából egyaránt.

A háromhatalmi egyezmény

A külügyminiszter ismertette külpolitikai helyzetünket, külpolitikai szándékainkat, programunkat, nem hiszem tehát, hogy szükséges lenne arra kitérni, amit a külügyminiszter mondott, azt magam is mondtam és az egész kormány velem egyértelműleg mondotta.

Paál Gábor képviselőtársam felemlítette, hogy *Erdély is helyesli a háromhatalmi egyezményt*. Megnyugvást jelent ez. Megnyugvást, hogy nemcsak mi, akik állami függetlenségünk gyakorlatában hosszú évek óta követjük ezt a vonalat, hanem azok a magyarok is, akik idegen uralom alatt éltek, és más szemszögből nézhették a kérdést, ugyanazokra a végső megállapításokra jutottak, mint mi, amikor a mi külpolitikánk, bizonyos formai betetőzéshez ért.

Nem lehet előbb csatlakozni

Természetesen felhangzott, mint ahogy ebben az országban minden kérdésnél felhangzik: miért nem előbb?

A válasz egyszerű. *Egy háromhatalmi egyezményhez nem lehet előbb csatlakozni, mint a három hatalom maga.* Ez érthető és világos. De mást is mondhatok. Amikor a három hatalom ezt az egyezményt egymással megkötötte, még azon a héten megtörtént Magyarország csatlakozása is a lelki aprobáció, a lelki csatlakozás formájában. Mert üdvözlésünket már olyan formában tolmácsoltuk, amely magábanfogalta, hogy hajlandók vagyunk erre a lépésre, ami most megtörtént.

Barátaink

A tengellyel való baráti viszonyunk két forrásból ered. Az egyik, hogy *Németországgal annakidején együtt küzdöttünk, együtt szenvedtünk, majd együtt emelkedtünk fel.* Baráti viszonyunk másik tényezője az, hogy *Olaszország és annak vezére elsőnek ismerte fel értékünket, fontosságunkat és jelentőségünket Európának ezen a részén.* Ez a barátság, amely ráknézve mindenesetre értékesebb volt. "bizonyos értékeket adott a nagyhatalmaknak is a mi oldalunkról. Ez a barátság tette lehetővé, hogy országrészek, részben kardcsapás nélkül, részben pedig kevés vérrel tértek vissza. Ez a barátság igazolta önmagát. Azzal járt, hogy könnyebben tudtunk problémákat megoldani, mint ahogy bárki képzelhette volna. De azzal is járt, hogy ezt a folyamatot felismertük, felismertük a maga folyamatosságában a történelem, a helyzetek változásában, tudtunk alkalmazkodni nagy barátainknak, nem mondom érdekeihez, hanem vonalvezetéséhez, az egyetemes érdekekhez.

Mert ha baráti jobbot nyújtanak az ember felé, akkor az embernek ezt a baráti jobbot úgy kell elfogadni, hogy ne a zsebébe nyúljon, hanem az ő baráti jobbja ugyanolyan baráti és ugyanolyan őszinte legyen, mint az a jobb, amit felé nyújtanak. Ugyanolyan szabad és ugyanolyan férfias legyen, ha a másik kéz nagyobb is, mint a miénk.

II. bécsi döntés

Ezért fogadtuk el eleve néhány hónappal ezelőtt azt a döntést, amelyet legfeljebb lelkileg ismerhattünk, de a valóságban nem. Elfogadtuk teljes bizalommal. Nem a barátok

iránt voltunk bizalommal, akikről talán azt hittük volna, hogy nekünk kedveznek, hanem elfogadtuk azért, mert ismertük azoknak, akik a döntést vállalták, az igazságra való törekvését, igazságérzetét és a helyes megoldásra igyekvő akaratát. Hogy ez az ismeret megfelelő volt és elegendő volt, ez mutatja a mi barátságunkat.

Román hangok a bécsi döntés ellen

Meg keil említeni olyan eseményeket, amelyek tegnapelőtt játszódtak le. Hivatalos keretek között a legfeljebb román államférfiak előtt és azok által mondott beszédekben és fogadalomban a bécsi döntés határozatainak el nem fogadása és azokkal való nyilvános szembehelyezkedés jelentkezett. Magyarországon, ahol számtalan embernek egyénileg fájhatna a maga, a rokonok sebé, fájhatnak a sírok, fájhat a magyar történelem, nem hangzott el egyetlen szó, sem nyilvános ülésen, sem bármilyen más formában, nemhogy hivatalos tényezők jelenlétében vagy irányításában, de még másképpen sem. *Es most odaát Romániában nyilvánosan hangzanak el ilyen szavak.* A tengelyállamok iránti barátságunkból kifolyólag, amely államok ezt a határvonalat létrehozták, mi nem felelhetünk hasonlóval, mert a természetünk nem ilyen. A döntés tény öböl és nem egy újabb garanciából következik a megvont határ erőssége.

És annál a tiszteletnél fogva, amelyet a tengelynek nem könnyű és — annakidején megmondottam, — nem könnyen vállalt munkája iránt érzünk, annál a tiszteletnél fogva, amit érzünk a jelen erőfeszítése iránt, amikor egy nagy létküzdelmet folytatnak, de különösen pedig az adott szónak az erejénél fogva, amely a magyar embert mindig kötelezi, nem felelünk.

A román nép nálunk megelégedett

De miután maga a román miniszterelnök, vagy államvezér is világosan megmondotta, hogy őt csak állása akadályozza abban, hogy ugyanazt, amit ott nyíltan kimondottak mások; ő is megmondja, most mi is felemeljük tiltakozó szavunkat egyszerűen, nyugodtan és határozottan. Nem nézhetjük, hogy egy belső román káoszt a magyarok iránti gyűlölet szításával vezessenek le. *A román nép nálunk megelégedett és annak számtalan jelét is mutatja.* Nem állítom, hogy mindenki. Elismerem, hogy egyes emberek szívükben sajnálják azt, hogy ez a terület visszafért Magyarországhoz. Egyes esetekben ezt

egészen természetesnek is veszem. De általában megelégedettek és ez a megelégedés odáig megy, hogy volt olyan katonai parancsnokunk is, akinek a dolgok rendes intézéséért a községekben kezet csókoltak. Ez már mindenesetre több a megelégedésnél.

Engedtessek meg, hogy személyemtől elvonatkoztatva, elmondjam, Magyarország miniszterelnöke *a román püspököket* Kolozsvárra való bevonulása után hat nappal, saját megérkezése után pedig egy nappal, magához kérte más román urakkal együtt. Tíz vagy tizenkét nappal később pedig felszólította őket, hogy a képviselői behívások tekintetében a jelölésben legyenek segítségére. *Azt hiszem, hogy ez messze van attól, amit a magyarok valaha a Romániához csatolt területen élveztek.* A legünnepélyesebb percben, Magyarország kormányzója előtt Kolozsvárt szintén nem a magam személyében, hanem mint Magyarország miniszterelnöke és olyan miniszterelnöke, aki azt a földet ismeri, *tanúságot tettem amellet, hogy ez a román nép jó.* Ezzel azt fejeztem ki Magyarország kormányzója előtt, hogy a román nép hű, szeretetteljes tud lenni és a magyarsággal tud barátságban élni. Azt hiszem, hogy ilyen tanúsítványt sem állítottak ki odaát a magyar nemzetiségről.

Mindezt csak összehasonlításul akartam elmondani, mert sokan vannak a világon, akik az ilyet meg sem látják. Látják talán azt, hogy a magyar kissé hirtelen, de ezeket a mi tulajdonságainkat nem látják, vagy nem akarják soha meglátni. De meg akarom állapítani azt is, hogy nekünk kétszeres módon kell figyelniük ezekre az eseményekre, amelyek az ősi fejedelmi városban, az ősi magyar püspöki székhelyen történnek, a magyarlakta vidék székhelyén.

A bukovinai és moldvai magyarok.

Külföldi vonatkozású kérdés az is, hogy telepítsük vissza a külföldi magyarságot. Ez részint már folyamatban is van. A román királyságból, az úgynevezett régátból, sokan jöttek haza és ezt lényegesen elő is mozdítottuk. Nem beszélek most a menekültekről. *A régátból 11.000-en jöttek vissza.* Ezeknek jelentékeny, majdnem háromnegyed része ipari munkás vagy bányász. A Bukovinában és Moldvában élő magyarokkal, azok visszatelepítésével, mint a könnyebbik kérdéssel, komolyan foglalkozunk. Ennek a kérdésnek nehézsége az, bár ez is megoldható lesz, hogy *a falakat zárt egységben akarjuk letelepíteni.* Ez a helyes, nem pedig a szétbontva történő telepítés. Ha szétbontva meg lehetne oldani a kérdést, már régen megtettük volna, de a bukovinaiak és moldvaiak maguk is és mi is a másik megoldást óhajtjuk, mert ez a helyesebb. És ha nehezebb is, mégis ezt kell választanunk.

Szívesen látunk visszatérő magyarokat bárhonnán, ha olyan területről jönnek, ahol a magyar nem hosszú évszázadok óta él saját földjén. Onnan, ahol hosszú évszázadok óta él saját földjén, azért nem látjuk szívesen, ha eljön, mert a gyökeret nem helyes kitépni.

A kormány iránya és a társadalmi nevelő munka

Mindennek gyökere a társadalom. Amikor a miniszterelnöki széket elfoglaltam, azt mondtam, hogy nevelni szeretnék. Én ezt a feladatot, a nevelést, nem felejtettem el mindennapi és a neveléstől igen messzeálló feladatok között, amelyeket a helyemen naponta és néha kapáshói kell elvégezni. *Az embereket; nevelni kell, rá kell nevelnünk az európai rendre.* De hogyan lehet ezt elérni? Semmi esetre sem a külsejét, a külső magaviseletét neveljük, mert ez csak tanítás és legfeljebb kényszer. A kényszerrel való nevelés pedig sohasem jó és sohasem egészséges. Nevelni szeretettel kell, mert ez a nevelés módja. Nevelnünk kell őket a szeretetre is, mert ez a közösség egyedüli összetartója.

Az Egyesült Keresztény Nemzeti Ligában 1009 márciusában beszédet tartottam. *Sokszor mondták, hogy mi nem adunk általános irányt,* Ezt a beszédet Jaross Andor képviselő úr is végighallgatta és mindjárt akkor, a beszéd után azt mondta nekem, hogy élmény volt számára. *Ennek a beszédnek tehát mégis kellett, hogy legyen valami tartalma, iránya.* Ebben a beszédben adtam irányt, nevelési irányt és megjelöltem a társadalom feladatait. Mert a nevelés társadalmi egyesületbe való, a társadalmat nem itt, nem az országgyűlés termében neveljük.

Sajnos, későn kezdtünk bizonyos nevelési metódusokat, így például a cserkészlet nevelési metódusát. A cserkészletben fiatalokat igyekszünk szerencsés módszer szerint nevelni, olyan fiatalokat, akikből emberek lesznek. Becsületre, áldozatosságra igyekezünk őket nevelni, egyenlőségben, testvériességben és önzetlenségben. *Már régen megmondtam: nem azért lettem miniszterelnök, vagy kultuszminiszter, mert cserkész voltam annakidején. Ez legfeljebb nagyon sokat használt, mert önfegyelemben sokra tanított. Ellenkezőleg: azért lettem, cserkész, mert előtte miniszterelnök voltam és mint ilyen, felismertem az értékét az államvezetés szempontjából.*

Neveltünk embereket. A cserkészletnél nagyon nehéz arról beszélni, hogy ki milyen társadalmi osztályból való, mert mi nem ismerünk osztályokat, hanem csak a különféle osztályokból kikerülő és egyformává váló férfiakat.

Az európai átalakulás és a nevelés

Az embereket rá kell nevelnünk az új európai rendre. Ami az új európai átalakulás kérdését illeti, a némettel vagyunk a legkönnyebben, mert hiszen németül nálunk nagyon sokan olvasnak. Németországban nálunk nagyon sok embernek vannak kapcsolatai, Németország kelet felé vivő útja rajtunk keresztül vezet. Németországgal mindig voltak kapcsolataink nemcsak társadalmi, hanem egyéb tereken is. Gazdaságilag egymásra táltak vagyunk, leginkább Németország a fogyasztó piacunk. Német kapcsolatunk tehát a legerősebb és ennek következtében *a német helyzet, ismerete, a német gondolatvilág megismerése az olvasás és az érintkezés által a legkönnyebb.*

Nehezebb az olasz helyzet megismerése. Itt kénytelen voltam, cselekvőleg belenyúlni. Az olaszok, nevezetesen Ciano gróf, hónapok óta küld ebből a célból, kérésemre, ismertető cikkeket. Eddig 135 olyan cikket küldött, amelyek *az olasz átalakulást megvilágítják* nem propagandaszerűen, hanem tárgyszerűen minden szemszögből. Ezeket a cikkeket a legeslegkülönbözőbb újságokban, napilapoktól egészen a bulvárlapokig, a Közgazdasági Szemléától a Magyar Röntgen Közlönyig mindenfelé közzétettük. Ezek a cikkek bemutatták mi történik Olaszországban.

Lefordítottam Salazar könyvét. Az ő könyve annyiból talán kevésbé érdekes, hogy tőlünk nagyon távolfekvő, egészen más viszonyok között élő államról van szó. De abból a szempontból rendkívül érdekes, hogy egy kisállamról van szó, méreteiben kicsiny államról.

*

Lássuk meg a józan magyart is

Imrédy Béla képviselőtársam egy kis előadást tartott beszéde során a magyar társadalom megítéléséről. Nem hiszem, hogy az embereknek a reformok szempontjából csak azt a két típusát találhatjuk meg, akiket ő említett. Olyanokat, akik éppen csak alkalmazkodni akarnak az időhöz és olyanokat, akik gyökeres reformokat kívánnak. Ez ugyanis csak a két véglet. A végletek között pedig nagyon sok minden egyéb van és sokszor az értékesebbe található a végletek között. Egyébként a jellemzést sok tekintetben nagyon jónak tartom.

A benyomásom az, hogy nem látta meg a józan embert, a tőzsgyökeres, nem ingatag, nem félénk magyart, csak a fenti két félénk típust. Azt, aki elbúvik a bokorba a veszély elől és azt, aki a veszéllyel versenyt fut. Ha ezt a két pszichológiai típust alkalmazzuk, egyikkel sem járunk jól és. lui a kettőt szembeállítjuk, az eredmény még rosszabb lesz.

A társadalom legyen egy

A magyar patriarkalizmus nem fejlődésellenes. Minden rétegződött társadalomban a másik rétegbe emelkedő felveszi a másik réteg habitusát, gondolkozásának bizonyos elemeit, de visz oda be a magából is. *És minél tömegesebb az emelkedés, annál többet visz be*, annál erősebb a magával hozott elemek ereje. Természetesen válogatni kell abban is, hogy ki emelkedik, és válogatni keli abban is, hogy kik közé, milyen társaságba emelkedik valaki.

A kérdés tehát ez: *a társadalom legyen egy*. Az a fontos, hogy ne legyen két társadalom, hogy a társadalom ne hasadjon szét.

A felső réteg ne zárja ki magából, mint külön társadalmat, az alsó réteget. Az alsó ne zárja ki magából számkivető gyűlölettel a felső társadalmat.

Akkor a társadalom egy lesz.

Nem szabad azonban, hogy a felemelkedés folyamatának akadálya legyen. Viszont ismerni kell a társadalom elemeinek úgynevezett elemi csoportjainak a társadalmon belüli, a nemzet életében folytatott működését és ezeket a működéseket meg kell becsülni. Egyiknek a másikat és mindenkinek a magát. Nem a másik munkáját, működését kell kívánnunk, mert nincs az a működés, amelyet ne lehetne becsülettel a nemzet javára gyakorolni.

Hívják gazdasági tanácsosnak, grófnak, vagy középcillagnak

Ezen a téren nem jutunk messzebb azzal, ha például törvényekkel megszüntetjük a rangokat. Amíg ezeknek *a rangoknak belső értékét* el nem tüntetjük, addig lesznek dekorációk, lesznek címek és lesznek rangok és lesznek mindenfélék, hívják ezt ennek, hívják annak, hívják gazdasági tanácsosnak, grófnak vagy középcillagnak, az egészen mindegy, de addig lesz. Oda kell jutnunk, — és itt még egyszer legyen szabad a cserkészekre visszatérnem — ahová én eljutottam, amikor két évig dolgoztam a gödöllői jamboree idején cserkésztsiztekkel. Négy-száznyolcvanöt cserkésztsizttel és kétezer-öreg cserkésszel dolgoztam együtt, fiatal emberekkel, éppen abból a korból, amikor az ember a legjobban feltörő, mondjuk a leginkább nagy-ravágyó, *de soha nem hallottam azt, hogy: „én”*. Mindig azt hallottam: „mi”. Kivétel volt az az eset, ha ez a megjelölés kötelességet jelentett, ha az illetőnek személyileg kellett valamit elvégezni. Azt kell tehát megszüntetni, hogy a társadalom ezekre a megkülönböztető rangokra és címekre törjön és ezt neveléssel kell megszüntetni, nem rendelkezésekkel.

Az a fontos, merre megyünk

Célul tűzte ki a társadalom, — és ez nem a magyar társadalomra, hanem a világ társadalmára vonatkozik, — hogy felépíti a kollektív társadalmat, nem a szeretetnek, hanem a gyűlölködésnek, a versenynek, a könyöklésnek alapján. A XIX. század emberiségével, a XIX. század atomizált társadalmának embereivel akarjuk a XX. századközépi feladatokat megoldani. Hiába szónokolunk akármennyit és akármilyen szépen, ha *individualista emberek élnek XX. századbeli szavakkal*. Sajnos ez az én tapasztalatom és amíg ezeket az embereket szeretettel át nem neveljük, addig bizony ebből nem lesz olyan kollektív társadalom, amilyent a kereszténység a keresztény tanítás nyomán az emberiség jövődjéül és az emberiség megváltására tűzött ki.

Sok, olyan szónoklatot hallunk, amely *at embereket kötelességeikre* figyelmezteti, de milyen messze vagyunk ettől! Egyesek talán a kor előtt járnak, jobban érzik, ha mindig nein is tudják, merre megyünk. *De megérik, és magában az ifjúságban is sok ilyen embert láttam, aki anélkül, hogy realizálni tudta volna, vagy meg tudta volna fogalmazni, hogy mi történik, megérezte. És ez a fon los, vem a definíció. Az a fontos, hogy merre megyünk.*

A társadalomnak folyton cukrot mutogatnak, — amit nem kap meg

Ezek talán tudnának is irányítani. De akkor, ha irányítani akarnak, a feladatuk a társadalommal szemben ugyanaz, mint a nevelő feladata a gyermekkel szemben. A mi társadalmunk ma elnevelt. Jó német kifejezéssel élve: „verzogen“. Ezért veszélyes, ezért hisztérikus, ezért veszítette el ellenállóképességét, ezért nem ismeri a tekintélyt és ezért nem követi a példát. Mindez azért van, mert

a társadalmat elnevelték, mert folyton cukrot mutatnak néki, amit gyakran nem kap meg, de azért tovább is mutogatják és nem figyelmeztetik a kötelességeire. Pedig ha közösségi életet élünk, akkor az első generációknak, akik ezt a közösségi életet megcsinálják, megvalósítják, elsősorban a kötelesség parancsát kell szolgálni.

A mi nevelő feladatunk nehezebb

A történelem azt mutatja, hogy népeket és a népek karakterét átfőrnálni nem lehet. Minden népet tehát a maga karaktere szerint kell nevelni. Nekünk nehezebb a feladatunk

mint másoknak, mert a Duna-medencében nemcsak különböző népeket kell politikailag kiegyensúlyoznunk és együttélésre szoktatnunk, hanem a maguk karaktere szerint ugyanabban a társadalmi felemelő nevelésben is kell részesíteni. Ez a nevelés pedig egészen más feladatokat ró a különböző népeiségek és a kevert népesség tekintetében.

A magyar nemzet a parasztságból megerősödve kelne új életre

Sajnos, a főváros szép, de *az intelligenciája beteg*. A liberálisizmus sok zsidót eresztett be, ennek következtében túlzottan jelentkezett a zsidó szellem. Később azután a kommunizmus, majd a kommunizmust követő leszegényedés, a tisztviselőkar és a tisztikar politizálása 1922—23-ban, a destruáló zsidó szellem hatása a keresztény társadalomban, amely ebben az osztályban nem *lévén* egységes, még sokkal rosszabbul érvényesül és oda vezetett, *hogy fővárosunk társadalma és főleg intelligenciája ma nem alkalmas, hogy egy ilyen társadalmi nevelő hatást ki tudjon fejteni és azzal hatni tudjon*.

Ha valaki elpusztítaná a magyar középosztályt, a — magyar nemzet a parasztságból megerősödve kelne új életre. Ehhez a drasztikus módszerhez folyamodni mégsem volna alkalmas dolog, mert generációkkal visszavetné a nemzetet. A nemzet egy generáció alatt magából nem tud újra intelligenciát kinevelni. Hollandiában tulipán, hagyma és más virágföldek vannak és azért van olyan magas mezőgazdasági kultúra, mert nyolcszáz év óta ugyanazt csinálják.

A társadalom vezetői ne legyenek vásári árusok

A feladatunk tulajdonképpen az lenne, hogy e társadalom vezetőit depolitizáljuk. De nekik önmaguknak is el kellene végezni ezt a feladatot, azaz, amikor társadalmi feladatot végeznek, *önmagukat kellene de politizálni*, mentesíteni mindattól a rossztól, amelyre a pártpolitikai verseny és harc túlhajtásra vezet. *Nem szabad, hogy a társadalom vezetői ilyen eszméknek és gondolatoknak, nagyon sokszor a politikai verseny tempójában út sem gondolt Ígéreteknek és hizclgésekaek vásári árusai legyenek.*

Hivatásrend

A társadalom megszervezésével kapcsolatban Közy Horváth képviselőtársam hozott fel egy kérdést, a társadalom megszervezésének a kérdését. A társadalom megszervezést

hivatásrendi alapon társadalmi föladat, az állam szerepe csupán a keretek megállapítása. És ha az ilyen társadalmi mozgalmakkal az államnak, a kormánynak, nevezetesen a miniszterelnöknek, valami tennivalója van, legfeljebb mint társadalmi tekintély teheti, mint olyan társadalmi tekintély működhetik közre, aki ehhez a kérdéshez a legközelebb áll.

Ezt elősegíti az a tervem, hogy az országgyűlés összetételénél az iparban, a kereskedelemben, a földművelésben lévő embereket ne a munkaviszony szerint osztályozzuk, vagy legalább is nem elsősorban eszerint, hanem *több, tíz-húsz, vagy harminc foglalkozási csoport, gazdasági ág szerint történjék az osztályozás, hogy a gazdasági ágak minden rendű munkásainak szolidaritása, összetartása, közös munkája a nemzet javéira jollassék.*

5 év alatt több, mint 50 év alatt

Örülök, hogy ellenzéki oldalról fölismerték, hogy a szociális politikai intézkedések tekintetében az utolsó öt évben több történt, mint 50 év alatt. Ezek között az intézkedések között, azt hiszem, *különösen nagy lépés a családvédelmi alap megteremtése, amely Keresztes-Fischer belügyminiszter gondolata.* Régi gondolata, sok kormányban hangoztatta már, kormányon kívül és kormányon belül is sokszor szorgalmazta. Isten úgyse, nem tudom megérteni, hogy miért ő az, akit leginkább támadnak, hiszen szociális tekintetben ő tett a legtöbbet mindnyájunk között. *Egy baja van: rendet is tárt.*

A szociális feladatok eddig kétféle vonatkozásúak voltak. Egyik része messzeteleitő programhoz tartozott, másik részük pillanatnyi feladatainkat adja. Ilyenek, — sajnos, — elég súlyosak voltak az utóbbi időben, mint pl. az árvízvédelmi munkák és főleg az árvízvédelmi kormánybiztosnak, Bonczos Miklósnak kitűnően végzett munkája. Azt hiszem erről a helyről is tolmácsolnom kell pártkülönbség nélkül *a képviselőház minden tagjának köszönetét a magyar társadalom felé, mind azok felé, akik az árvízkarosultak megsegítése ügyében igazán megtették kötelességüket.*

Ilyen feladat a menekültek kérdése is.

A zsidókérdés egyúttal európai kérdés

A társadalmi feladatok felsorolása közé tartozik a zsidókérdés is. Ez a kérdés európai kérdés. Ezt már sokszor mondtam, le is írtam, sőt térképeztem is a magam rendje és szokása szerint. Ez a kérdés csak az egységes európai rendezés Keretében oldódhatik meg gyökeresen, akkor fog nálunk is megoldódni, ha ilyen új európai rendezés lesz.

Azonban addig is kell megoldást találnunk közel egymillió ember ügyében.

Pál Gábor képviselőtársain Apponyit idézve, azt mondta, hogy a zsidóságnak az a tragédiája, hogy fajtájának a legselejtesebbjeivel is együttérez. Ez ugyanaz, amit én 1919—1920-ban mondtam a zsidóság vezetőinek. Választani kellett volna a magyar és a hitsorsos, olyan hitsorsos között, aki idegen és idejött. Ez vezetett azután a kvantitatív problémához, amely Magyarország zsidó problémájának a magva. Jellemeztem ezt a veszedelmet, amely ebből a nagy tömegből származik, jellemeztem a második zsidótörvény indokolásában is, amelynek egyrészét én írtam. Ott megmondtam, hogy ez a folyamat fájdalmas folyamat, mert nagyon sok nehézséggel, fájdalommal jár. *Látom az egyéni tragédiákat, de a köz szolgálata sokszor nem foglalkozhat úgy az egyéni tragédiákkal, amint az emberileg méltányosnak látszanék.* A zsidókérdést tehát nem valamely szadizmusból, hanem a nemzet érdekében tartom megoldandónak.

Meg kell akadályozni a ma már óriási zsidóság elkeveredését a nem zsidókkal. Meg kell akadályozni azért, mert jellemvonásaik, karakterük sokkal átütőbb erejű és az elkeveredésnél domináló. Meg kell akadályozni azért, mert középosztályunknak és felső osztályunknak igen tekintélyes része elzsidósodott. Ezért hangoztattam már máskor is, hogy 30 évvel ezelőtt kellett volna ezt a problémát megoldani és nem reánk, a most működő felelős emberekre hagyni. Az ország gazdasági életének kulcsait nem szabad zsidó, félzsidó, vagy pedig Strohmann kezében hagyni.

Viszont nem szabad minden életlehetőséget sem elvonni a nyolcszázezer, az elkeveredettekkel együtt egymillió lakostól, ha más otthont nem biztosíthatunk nekik, mert ez ma Közép-Európa érdeke is.

Felelnem kell itt egyben Pál Gábor képviselőtársamnak azokra a zsidókra vonatkozóan, akik Erdélyben kiválóan viselkedtek. Én nem régi törvényeket módosítok, bicskával átfaragva a kopjaPát, hanem józan, új, komoly megoldást akarok hozni és ebből nyilvánvaló, hogy ami méltányos, azt ezen a téren is meg fogom tenni.

A nemzetiségi kérdés

Társadalmi kérdésnek tartom a nemzetiségi kérdést is a maga együttes vonatkozásában. Erről már sokat nyilatkoztam. Be talán soha sem hivatkozhatom eleget, hogy ne nevelje

akár magyar, akár európai értelemben, mert ennek a kérdések a megoldásáról azt hiszem még európai, vonatkozásban is tudok valamit mondani. Elég sokat foglalkoztam vele és nemcsak magyar politikai szempontból.

Hokky Károly képviselőtársam említette azt, hogy nyelvi és vallási tekintetben — az ő szavaival élek — teljes egyenlőséget kell biztosítani a nemzetiségeknek és a társadalmat erről fel kell világosítani. Az első világos. Odáig is elmegyünk már, lehetővé tesszük még azt is, hogy egyesek ne is tanuljanak meg magyarul, bár ez rájuk nézve sem hasznos. A fontosabb feladat nem a szabályozás, mert ez játék a fegyverekkel, hanem *a felvilágosítás minden irányban*. Nem szeretek így tagolni és elválasztani, de ennél a témánál mondjuk ki, hogy

a magyaroknál és a nemzetiségeknél egyaránt nem arról kell felvilágosítást nyújtani, hogy kinek mi a joga. Az állam dolga, hogy ezeket a jogokat szolgálja. Hanem arról kell felvilágosítani a magyarokat és nemzetiségeket egyaránt, hogy szeresd a másikat és jussál hozzá közelebb, mert különben folyton bicskázni fogjuk egymást és ebből nem lesz sok haszon.

A faj védelmet ki-ki kezdje saját magán

Füzetet állítottam össze tehát a magam nézetéről és szétküldtem mintegy 200.000 példányban. Kiküldöttem az összes papoknak, tanítóknak, leventeoktatóknak és ebben a munkában kérem a képviselő urak segítségét is, végezzék ezt a társadalmi nevelő munkát a politikai momentumot levetkőzve. Végezzék úgy, hogy mindenki: magyar és nemzetiségi egyaránt tartsa meg a maga karakterét, mert igaza van annak, aki azt mondja, hogy *a magyar fajrédelem nincs ellentétben a nemzetiségekhez tartozó állampolgárok jogos kívánságaival. Csak sem a magyarnak, sem a másiknak nem szabad a fajvédelmet a másikon kezdeni, hanem mindig saját magán*. És csinálják párhuzamosan, tiszteljék egymást, táncolják egymás táncait, énekeljék egymás nótáit. Amikor a Felvidék visszafoglalása után a mi első regőcsserkész csapataink Sárospatakon átmentek, két nap alatt lefordították a magyar nótát szlovákra, szlovákul énekeltek azokat, nagyon sokat segítettek a nemzetiségi megértés terén. Ahhoz, hogy egymást megszeressük, *nem hosszú tárgyalások hanem emberi érzések* kellenek, amelyek az embereket egymáshoz közelebb hozzák.

A kormányának azonban formai kereteket is kell adnia. Beszéltem már a múltkor a *bécsi német-magyar kisebbségi*

szerződésről. Csak annyit szeretnék ehhez hozzátenni, hogy amit aláírtunk, azt betartjuk. Ami régen fennállt, azt megújítottuk, javított formában, és azt ugyanúgy betartjuk, mint ami új benne. Bármiképp nevezzük ezt az okmányt, megállapodásnak, jegyzőkönyvnek, vagy szerződésnek, nem ez a lényeg. A lényeg ez: mi aláírtuk és betartjuk. Vannak, akik azt beszélik, hogy nem vesszük komolyan. Ezek jobbra uszítók és rontani akarják azt a szoros viszonyt Németország- és Magyarország között, amely természetada viszony.

Vannak országrészek, ahol ellentéteket szítanak. A rutén—magyar ellentétet is szítják, de az is el fog simulni. Talán a zsidókérdés az, ami ezt a problémát megnehezíti, de örülök, hogy Fenczik képviselőtársam ebben a tekintetben a magyarság jóakarátát és jóindulatú törekvéseit elismerte.

Összeférhetlenség

A társadalmi problémák közé sorolom az összeférhetlenség problémáját is, akár a parlamentben, akár másutt vetődik fel ez a kérdés, mert ez is társadalmi kérdés. Imrédy Béla képviselőtársam nem mondott el mindent, amit erről a kérdéstről másból már elmondott. Csak egy momentumot emelt ki: *a strohmann összeférhetlenséget.*

Ez súlyos kérdés. De a hozzánemértés nem azonos azzal, hogy valaki előbb is közgazdasági foglalkozást üzött-e vagy nem. Az emberek beletanulhatnak. Ha nem tanulhatnak bele, akkor tulajdonképpen minden miniszter összeférhetetlen volna a saját tárcájában, mert a miniszteri mesterségbe még nem tanult bele, mikor a, tárcáját átvette. így például egyetlen embert ismertem, aki még a miniszterelnöksége előtt beletanult a mesterségbe, aki miniszteri tanfolyamot járt, és ez Darányi Kálmán volt. De az összes többi miniszterelnökök nem jártak miniszterelnöki tanfolyamot, nevezetesen nem voltunk évekig miniszterelnökségi államtitkárok, nem voltunk miniszterelnökhelyettesek, mikor a miniszterelnöki széket elfoglaltuk.

Amikor elmentem első posztomra a hadigondozó hivatal hivatalfőnökének, csak azt tudtam, hogy hogyan hívják ezt a hivatalt és hogy ez a hivatal a hadirokkantakkal és hadiözvegyekkel foglalkozik. De öt héttel később azt mondtam, mától kezdve tudom, hogy mi van itt és én fogok rendelkezni, mert azt a hivatali'önököt, aki két évig tanul, ki kell vágni. Ebbe is bele lehet tehát tanulni. A kérdés nem ott van, ki mit végzett előbb, mert a vizsgák ezen a magas fokon nem alkalmasak annak megállapítására, hogy valaki alkalmas-e arra, hogy iparvállalatot, vagy bankot elvezessen. Erre vonatkozólag; nem lehet senkit levizsgáztatni. Levizsgázik az illető sok-

szor anélkül is, csak utóbb. De azok is levizsgáznak, akik bele-
tanultak, akik végeztek előtanulmányokat.

Mi következnek abból, ha előtanulmányokhoz kötnék ezeket az állásokat. Az, hogy mindenki csak abba a közgazdasági ágba mehetne, amelyben előbb működött és ez gyakran magával hozná, hogy megakadályozza később olyanoknak a közgazdasági életben való elhelyezkedését, akik egészen használható emberek. Magyarország legjobb földművelésügyi minisztere — ha visszatekintünk ötven esztendőre —, azt hiszem, Darányi Ignác volt. Az volt, pedig abban az időben új koncepciókat megfogalmazni nehezebb volt, mint ma. És ő ügyvéd volt. Összeférhetetlen — ha így tovább visszük, ha ezeken a formalisztikus utakon haladunk —, összeférhetetlen, mert ügyvéd és mert az ügyvéd a legerősebben összeférhetetlen. Ezt nem szükséges magyarázni. De összeférhetetlen az újságíró, legalább is a képviselőséggel. Összeférhetetlen a birtokos, mert ma a birtokos sok vonatkozásban összeköttetésben áll az állammal. Összeférhetetlen minden kereskedő és iparos, összeférhetetlen tehát a végén mindenki, aki értelmileg használhatna a parlamentben az országnak.

Ez így holt vágány. Deák Ferenc mondását kell tehát követni: ezt a rosszul begombolt mellényt ki kell gombolni és újból begombolni előlről, józanul.

Nem az állás, hanem a cselekmény összeférhetetlen

Az összeférhetlenség kérdésében lefektettem a negatívumokon kívül egypár pozitív mondatot is, azokból a gondolatmenetektől, amelyeket az országgyűlési reformmal kapcsolatban állapítottam meg. Nem mint törvényjavaslatot, nem is mint egyedül üdvöztető véleményt, hanem mint kiindulási pontot.

Eszerint az országgyűlés tagjainak méltóságát, a nemzetre példátadó erkölcsét illetően az összeférhetlenséget az eddigi elképzelésektől eltérő módon kell meghatározni, szabályozni, ellenőrizni és büntetni. Összeférhetetlen állás nincs, de a nemzet képviselőjével összeférhetetlenül cselekedni, mindenféle állásban lehet. Sőt lehet álláson kívül is

és az álláson kívül elkövetett összeférhetlenséget nem lehet sem megbélyegezni, sem megbüntetni, ha ezeket a kérdéseket csak preventive kezeltük. Pedig az álláson kívül elkövetett Összeférhetlenség gyakran még sokkal piszkosabb, mint az állásokon belül elkövetett összeférhetlenség.

Az összeférhetetlenség Jehát nem az állásra, hanem a cselekményre vonatkozik. Elítélni és megbélyegezni tehát nem az állást, hanem a cselekményt kell. Ez természetesen nem, jelenti azt, hogy ne lehetne egy állás is bizonyos vonatkozásban összeférhetetlen, mert nagyon sokszor kell esetleg abban az állásban olyan dolgokban dönteni, ami könnyen összeférhetetlenséget támaszt. De ezt generalizálni holt vágány és hamis irány. Mivel pedig a cselekményeket előre kategorizálni nem lehet, mert minden cselekmény individuális, egyéni eset, ennek következtében ezt utólag kell elbírálni, de akkor a hibát a legszigorúbban és legkegyetlenebbül kell büntetni. Természetesen nem úgy gondolom, hogy fel kell akasztani, hanem hogy a közéletből kell kitenni.

Az ellenzék is felelős

Még egy társadalmi problémáról kívánok szólni, ez pedig a fegyelem. Tildy képviselőtársam mondotta, hogy a mai idők feszültségével és a jövő idők bizonytalanságával, de talán a jelen veszélyekkel szemben is elsősorban a belső fegyelmetszetségre és belső rendre van szükség. Ezt a véleményt én teljesen osztom. A rendet fenntartom. *A belső fegyelem mindnyájunk dolga. Tildy képviselőtársam mondotta, hogy az ellenzék is felelős az ország dolgáért.* Vigyázzunk mindnyájan szavainkra, odakinn tetteinkre és politikai harcmódorunkra ifi. Nekem is az a nézetem, mint Tildy Zoltán barátomnak, hogy a falu népe vállalja ezt a fegyelmet, csendesesen, meggyőződésből. Nekem s ez volt a meglátásom és ez a meggyőződés. Csak nem tudom mindig ilyen közvetlenül látni, mert nehéz az időt eltalálni és nehéz a méltóság jégpáncélját felolvasztani, akármilyen erősen próbálja is az ember.

Miért van így ez a falu népe részéről? Azért, mert a falu népének propagandája anyáról-anyára megy és így jut a gyermekhez a magyar történelem és az ő saját hazafias történelmi lelkülete. Ebben rejlik a generációk értéke.

Igaz az is, hogy nem lehet az ország sorsát a cukorjegy és a zsirjegy eu át nézni, mert aki ezt teszi, aki ezeken keresztül szemléli a magyar állam jelenét és jövődjét, az nem érez magyarul és egyéb céljai vannak a magyar közéletben.

Imrédy mondotta:

A fegyelemhez tartozik az is, amit *Imrédy* képviselőtársam, mint elődöm 1939 február 5-én mondott a székesfehérvári díszközgyűlésen:

„bárkit állítson a nemzet élére a sors, bárki legyen az, aki a vezetésre hivatott, egyet magyarok ilyen nehéz időkben nem szabad elfelejteni: a parancsnak engedelmeskedni, fegyelmezetten haladni, nagyobb eredménnyel jár akkor is, ha nem a legtökéletesebb megoldás felé haladunk.”

Sohasem haladunk a legtökéletesebb megoldás felé, mert a tökéletes megoldások nem emberektől valók. A sors úgy forogtat minket, hogy egyszer az egyik, máskor a másik áll az élre. Azt hiszem, a magam részéről bebizonyítottam, hogy tudok engedelmeskedni.

Én viszont ezt mondtam:

Én viszont 1940 június 3-án a MÉP-ben azt mondtam, hogy

„a pártfunkcionáriusok s a párttagok is végezzék teendőiket, ellenőrizzék és bírálják a vezetést. Ez az a segítség, amelyet a párttól kérek és várok, nem pedig a kritikának házonkívül vitelét.”

Alkotmányreform

Most átérek egy másik problémára. Egy probléma izgatja most a közvéleményt, ez a probléma az, amelyet alkotmányreform név alatt ismerünk. Én az alkotmányreform szót csak röviden használom, mint szót, mert ez most szokás. *Alkotmányreform, ezt úgy mondják, mint ahogyan mondják ezt: MÁV.* Ez egy rövidítés. MÁV annyit jelent, mint: Magyar Államvasút. Alkotmányreform pedig annyit jelent, hogy magyar alkotmányunk életformájának intézményes átalakítása, amiben benneértődik az, hogy az alkotmány marad, csak az életforma adaptálódik. A kifejezés magyarázata pedig a következő: alkotmányunk íratlan s azon törvények és jogszokások összessége, amelyek a nemzet vérébe mentek át, amelyekből ugyan kitörölhet valamit az idő, de egyetlen ember intézkedése, az országgyűlésnek egyetlen intézkedése, sőt egyetlen nemzedéknek a hangulata sem soha. *Alkotmányunk élő valami, tehát fejlődik. Így életformája van, amely életforma fejlődik.* A fejlődés fontosabb pontjainál, korfordulóin az alkotmány törvényben rögzített elemein intézményes változást kell tenni, hogy az alkotmány lényegét, élő erejét megvédjük.

A fő elvek érinthetetlenek

Sajnálom, hogy Imrédy Béla képviselő úr azt mondta, hogy annak az alkotmányreformnak, amelyet én elhatároztam, célja állandósítani a kormány rendszerét és a mögötte álló

gazdasági és társadalmi erők domináló helyzetét. Nem tudom, ismeri-e Imrédy képviselőtársam az én eJaborátnommat, és így *nem tudom, honnan veszi azt, amit erről mondott.* Azt viszont Imrédy képviselő úr igen jól tudja, hogy én soha pártember nem voltam, hogy én miniszterelnökségem első félévében nem is foglalkoztam a párttal és úgy viselkedtem, mint aki nem is párttag, nemhogy pártvezér. Újságjaim sem voltak, azok imrédy képviselő úré voltak. Úgyhogy én igazán uem vagyok az, aki ezt a helyet állandóan magamnak akarnám tartani. Már egyénileg sem, mert amikor első miniszterelnökségem után lejöttem a Lánchidon gyalog és nem voltam kénytelen kocsin jönni, nálam nem volt boldogabb ember.

Az természetes, hogyha megkísérlem az alkotmány bizonyos formáit módosítani, valami állandót keresek és

óvakodni fogok a nemzetet olyan útra vinni, hogy alkotmányunknak, ha nem is főelveit, de akár csak fontos pontjait is a következő évek labdajátékának tárgyává tegyem. A főelvek pedig mindenekfelett érinthetetlenek.

Most is az a törekvésem, más tekintetben, hogy a zsidótörvény és a földbirtokreform labdajátéka megszűnjék, mert ildomtalan már, hogy folyton ezzel foglalkozzunk, más kötelességeink helyett. Arra törekszem, hogy ezt a kérdést megszüntessük.

A nemzeti akarat kiformalása

Imrédy képviselő úr nem is tudja, hogy mindabban, amit filippikaszerüen hoz fel, mennyi minden benne van törekvésként, vagy többé-kevésbé már határozott megoldásként abban az első tervezetben, amelyet én szerkesztettem. Például benne van az, hogy tökéletesebbé tegyük és valódibbá *a nemzeti akarat kiformalását.* Ezt kerestem és ezt keresem, mert hogy ez olyan roppant tökéletes volna ma, azt nem merné senki sem állítani. És javaslatokat teszek, amelyek között válogatni lehet, vagy akár be lehet helyettük állítani az ellentételt is, mert lia okosabb, elfogadom.

A tárgyalás a szakértővel kezdődik

Miként a fasciók és korporációk kamarájában, a hivatásrendek kamarájában látjuk, a mi alsó kamaránkban is a bizottságokba kellene tenni a megvitatás, a tanácskozás súlypontját. Az én véleményem, hogy a kamarának, a hivatásrendnek ott kell lennie, ahol a tárgyalás kezdődik, mert ő a szakértő.

Führerprinzip a miniszterek között

A miniszterelnök fölérendelt tényezője a miniszterek tanácsának, tehát bizonyos, erősebb hatalmat, mondjuk „*kicsiben*” bizonyos *führerprinzipet* teremtsünk a miniszterek között. Ez is benne van a tervezetemben.

A tekintélyi elv

Együtt érvényesülhet a területi, a hivatásrendi és a nemzetiségi elv is, ha pl. összekapcsoljuk a vármegyét -és a hivatásrendet. Ebben benne van a területi elv és benne van a hivatásrend és a vármegyéken belül nagyon könnyű megtalálni a nemzetiségek helyét is. Imrédy képviselő úr felhozta, hogy *a tekintély elvét*, mint önként értetődött, ne pedig önkényként alkalmazzuk, úgy alkalmazzuk, hogy ne a számszerűség döntsön a kérdésekben, hanem az arra jogosult tekintély. Nem a numerantur, hanem a ponderantur. Vélemények és ellenvélemények meghallgatása után, megfontoltan és alaposan.

Az alkotmánnyal nem szabad játszani

Most nem mehetek a részletekbe, nem olvashatok fel értekezéseket javaslatomból, de éppen ugyanezre törekedtem és ugyanez van benne. Felhozta Imrédy képviselő úr, hogy a tekintélyi elv erősebben adagoltassék, de úgy, hogy azt az első történelmi szellő el ne seperje. Ez világos, mert nem szabad olyant alkotnunk, ami azután labdajáték tárgyává lesz, amit a nemzet történelmi érzéke az első szóra elfúj és amely után hoz valaki más egy másik javaslatot és azt is elfűjják.

A zsidótörvénnyel és a földreformmal sem jó játszani, de az alkotmánnyal azután igazán nem jó.

Csak a véréből, gondolkodásából eredő tekintélyt...

A tekintélyuralmat bizonyos mértékben ki kell fejleszteni, mert különben nem lesz komolyság, ha nagyon szerte beszélünk. De Imrédy képviselőtársam is azt mondja, hogy a magyar néplélek ma nem egységes egy tekintélyuralom befogadására.

Az én véleményem szerint a nagy többség és A nemzet tősgyökeres része egyáltalán nem fogadná azt el teljes mivoltában, mint életformát. Különösen nem, mint jogi formát, csak a véréből és gondolkodásából eredő tekintélyt hajlandó elfogadni, a

**tehetségből született tekintélyt aminthogy egyéb,
íránt máshol is tehetségből születik a tekintély
és az ember nem törvényben csinálja.**

Ezt csak a nemzet felfogásával egyértelmű» lehet csinálni. Mondvacinált és kigondolt mozgalmakkal, mint amilyen a *MÉM* volt, a tekintély igazán nem támasztható alá. még kevésbé tükrei ezek a széles magyar népi alapoknak. Ifjúsági mozgalmak születtek már ebben az országban, főleg vallási és nemzeti közös alapon, miként a széles nemzeti alapból fakadt kemény hazafiak komoly vállalkozásából indult a szegedi keresztény nemzeti gondolat, az örök magyar gondolatnak megfelelően.

De egyébként Imrédy képviselőtársam is azt mondta 1938 november 16-án, hogy itt a parlamentnek magának kell megtalálói a legcélszerűbb munkamétódusokat, tehát nem plebiszeitumnak.

Miért kell alkotmányreform?

Felvetődött az a kérdés, kell-e ma alkotmányreform?

Azt mondták, hogy vannak fájdalmas jelenségek, például az *interpellációs joggal való visszaélés*, az, hogy mindenféléről beszélnek, csak arról nem, ami be van jegyezve.

Aztán felmerült az a kérdés, hogy *van-e joga* a parlamentnek a népképviselői elv megváltoztatására a nemzet megkérdezése nélkül?

Ehhez azt teszem hozzá, hogy nem a népképviselői elvet változtatjuk meg. *Az alkotmány reform nem lenne gyökeres felforgatás.* Ma mindenki azt hiszi, ha reformról hall, hogy a fejét alul tesszük, a lábát felül és mindent felforgatunk.

Az okok, amiért ebben a rendkívül nehéz időben alkotmányreformról gondolkozunk, a következő:

Először: a *világ*, a fehér emberiség és Európa óriási anyagi, szellemi és lelki átalakulása. *Gazdasági életünkben* alkalmazkodnunk kell a kor újszerű anyagcseréjéhez. *Szellemi téren* törés nélkül kell egyeztetnünk a magunk fejlődését az emberiség jelenkorának eszmei harcaival, hangulataival és értékeivel. *Lelkileg pedig fel kell vértézödnünk*, mint magyaroknak és keresztényeknek minden veszélyekkel szemben. E feladatok megoldására pedig rugékonnyá kell tegyük országgyűlésünket és annak intézményeit.

Másodszor: *az állam és az állampolgár, az ember egymáshoz való viszonya* az utolsó félszázadban lényegesen megváltozott. Az individualizmus koreszméjét forradalmi gyorsaságú ellenhatással a közösség koreszméje váltotta fel. Legalább elképzelésekben s a hirdetésekben így látjuk, ha az emberek egyéni magaviseletében még nem is tapasztaljuk. Fel-

váltotta részben mint eszme, részben mint érzés és mint szükséglet, De a közösség kiformalatlansága miatt ma még képtérién a valódi közület természetes formáit megtalálni s ezért egyelőre apparátust, szervezetet kell pótlólag helyére léptetni. Ez a második. Át kell tehát alakítani a ma és a közeljövő feladataira közigazgatásunkat. Ennek előfeltétele az államkormányzat irányadó szerveinek átalakítása. *Át kell alakítani a minisztériumot és bizonyos vonatkozásokban az országgyűlést is, olyan kevéssé azonban, amennyire szükséges, mert könnyel' mium bánni ezzel a kérdéssel nem szabad.*

Visszakaptuk történelmi szerepünket

A harmadik a következő: Lezárult a mohácsi vésszel indult korszak, amely a török hódoltságból, magyar népünk pusztulásából, idegen dinasztia uralkodásából, a nemzetiségek bevándorlásából, a nemzetiségi elvnek Európaszerte érvényesüléséből, a Németország oldalán vesztesen megívított háborúból a trianoni feldarabolásra vezetett. Ebből a feldarabolásból Németország és Olaszország segítségével együtt kezdtünk kijutni. Ez a helyzet egy új korban és megváltozott körülmények között visszaadta a török hódoltság előtti szerepünket a Dunamedencében. Megkaptuk ezt a szerepet fogyatkozott, viszonylagos hatalommal, földrajzi helyzetünket tekintve nagy lehetőségekkel és történelmünket ismerve — ha nem tagadjuk meg — magasztos hivatással. Végül pedig Európa e részének bonyolulttá vált néprajzi képét ismerve, *új és új életre keltethető tartalommal*, a fejlődésnek lehetőségével kaptuk meg történelmi szerepünket.

Országgyűlésünk túl sokat, túl hosszan tárgyalt

És negyedszer: figyelembe kell venni, Európa világhatalmi életformája, a demokratikus liberalizmus megszűnt létezni. Vele természetesen megszűntek a közéleti, politikai és parlamenti formák. *A mi országgyűlésünk* — bár már történetek változtatások — még ezeknek a változásoknak a bevezetésével *sem tud egészen megfelelni* a követelményeknek, Túl sokat, túl hosszan tárgyalt, a részletekben elvész. Ezt mindnyájan tudjuk, gyakoroljuk.

Nem szüntetném meg a politikai felelősséget

Bajcsy-Zsilinszky képviselőtársam mondotta és talán én is említettem bizonyos mértékig, hogy ennek a demokratikus liberalizmusnak és a parlamentnek ilyen berendezése nem egészen modern. Lényegileg nem is olyan fontos, hogy az 1848.

évi III. t.c. szövegezése a belga alkotmánytörvény recepcióján alapult-e vagy sem. Igaza van abban, hogy a korona tanácsosai jogi felelősségének az elve, amelyet ez a törvény az újonnan alkotott minisztériumra alkalmazott, a magyar alkotmány régi és sarkalatos elve. Új inotivumot ebbe inkább a 67-es korszak hozott, amennyiben a miniszterek rjogi felelősségén kívül a *politikait* is biztosítani iparkodott. *Nem is szüntetném meg soha.*

Szerves életegységekkel akarunk dolgozni

A forradalmi gondolat a népképviselő elve volt. Igaz, lehetne mondani, hogy mi ősidők óta a népképviselői elven álltunk. De nem ezen a népképviselői elven. Nem az individuumokra atomizált XIX. századbeli társadalom népképviselői elvén, amely az egyedeket szétszaggatta, olyan választókerületekbe foglalta, amelyek akkor éppen megfeleltek. Így történt, hogy a nemzetiségi vidékeken kis választókerületbe, a magyar vidékeken pedig nagyobbá foglalták az egyedeket.

Most a társadalom szétbontásának, az atomizációnak gondolatával szemben a közösségi gondolat alapján állunk. Nem atomizált embereket keresünk ad hoc és ad libitum megalkotott választókerületekben, hanem

szerves életegységekkel akarunk dolgozni, amelyeknek van valami tradíciójuk s amelyeknek a tradíciónál fogva bizonyos érzelmi összetartozandóságuk van, miként a vármegyének. Ha erre térünk rá, akkor az a fontos, hogy az atomizált népképviselői elvről átmegyünk a közösségi elvre és a közösségeket keressük. Ezeket a közösségeket nem mesterségesen alkotjuk meg, hanem ott keressük, ahol a közösség érzete is megtalálható.

Hozhat-e a parlament alkotmányjogi reformot?

Azt állították, ez a parlament nem illetékes alkotmányreformra, mert az alkotmányreformni a választáskor nem szerepelt a kormány programjában. Az 1848:111. tc.-et is az országgyűlés hozta és akkor sem mondta meg előre, hogy ezt akarja hozni. Ennek az alkotmányreformnak a módosításai semmi körülmények között sem lesznek nagyobbak, tehát amit az egyiknek, a 48-asnak szabad, az a másiknak, az 1940-esnek is jár. *És emellett én a bemutatkozó beszédemben igenis szóltam az alkotmányfejlődés szükségéről.* Sőt, használtam az alkotmányreform szót is. IYII több, azt is mondtam, hogy milyen lehet ez. Ezeket mondtam: „Nem alkotmányreformot akarok,

mert azt mint magyar ember nem ismerem, de alkotmányfejlődést a nemzet testének élő és egészséges reakcióját...”
 “...Így térünk át — mondtam akkor — egyebek után a nemzet képviselőinek rendi formájáról a kontinentális európai államok parlamenti és kormányzati formájára. Sohasem voltunk merevek, bár mindig megőriztük ősi intézményeinket, azoknak közéleti formáit, így a vármegyéket, de mindig fejlődésképesen, élön és ruganyosan.”

Ez majdnem bejelentése annak, amit most egy kissé hátrazottabb formában mondok.

Azt is hozzáteszem az elmondottakhoz, hogy *tökéletesen egyetérték azzal, hogy a magyar nemzet történelmi épületében van sok olyan szegletkő, amelyet nem szabad dinamittal szétrobbantani. Fundamentum a Magyar Szent Korona. Ne állítsuk soha szembe a Szent Koronát és a keresztet. Aki ezt tenné, az nem volna magyar, hanem szentségtörő.*

Én nem improvizálok. Megkérdem, megvitatom és pedig minél fontosabb a kérdés, annál mélyebben, A nemzet legjobb fői, illetőleg legjobb alkotmányos tényezői és a közvélemény elé fogom tárnai a kérdéseket, közösen fogjuk eldönteni, hogy mikor mit fogunk csinálni.

De nem hozok végleges döntést még kodifikált javaslat formájában sem a parlament pártjainak és különösen azok tekintélyeinek, a magyar szellemi élet vezetőinek meghallgatása nélkül. Különben is, ez a munka már megkezdődött és folyik. Természetes, hogy először bizonyos jogi: csiszolások érdekében és a jogi hibák elkerülése végett jogászokon, másrészt nyilván a magam minisztertársain és a kormány többi tagján, az államtitkáron kezdem.

Nem taktikázom a nemzet legszentebb értékeivel

Nem kívánok parancsoló szükség nélkül ilyen útra térni. Erre ma semmi okot nem látok, viszont látok elég eszközt, amellyel a parlament működését úgy biztosíthatom, hogy az ne akadályozzon meg minden munkalehetőséget. Az én okom tehát arra, hogy az alkotmányreform kérdéséről beszélek, nem az, hogy nekem parlamenti taktika szempontjából van szükségem erre. *Nem taktikázom a nemzet legszentebb értékeivel, legkevésbé a parlammal.* Okaim azok, amelyekre az előbb rámutattam. Ezek azt hiszem, világos okok arra, hogy a nemzet életében ez a kérdés gondolkodásra érdemes. És ezek az okok nem jelentik azt, hogy holnap rögtön tárgyalást, heves vitát kezdünk, amelyekkel megtelnek a lapok, és mulattatják a közönséget. Ezt nem jelentik. De jelentik azt, hogy kötelességünk ezzel a kérdéssel foglalkozni. Lehet, hogy azt fogják megállapítani, hogy nem kell, de az is lehet, azt fogjuk mon-

dani, hogy ez kell vagy az kell. Valakinek meg kell az alkotmány reform kérdését pendítenie és erre hivatottnak és kötelesnek érzem magamat.

Felvetették a költségvetési vitában, hogy az alkotmányreformot *ia* teheti sürgőssé, lui valamelyik Ház megakasztja a dolgok helyes vitelét. Ilyen okból nem csinálom ezt. A Magyar Élet Pártjában mondott valamelyik beszédemben említettem, hogy lehet az alkotmányt fel is függeszteni és mondjuk, diktatórikusan kormányozni. De azt is mondtam, hogy csak az tegye, akit úgy áthat az alkotmányos érzület, hogy ha fel-emeli az alkotmányt a patak egyik partján, leteszi a másikon, Ez legyen az akarata és tudja is önmagáról, hogy képes lesz ezt megtenni, mert ha nem, akkor szentségtörő.

Autonómia

A vármegyéről is volt szó. Egyik képviselőtársam helyeselte a vármegyei autonómiát, mert az ellensúlyozza a kormány központi hatalmát. Íme látjuk, *egyrészt több központi hatalmat kérnek, több tekintélyt, másrészt ennek az ellensúlyozását.* De én megértem mind a kettőt. Itt kell megtalálnunk a helyes középutat, az ellenőrzésnek olyan módját, amely ne legyen az ország ügyének akadályozója, de másrészt hatásosabb legyen, mint a maiak. Mert a vármegyét odáig nem lehet fejleszteni, még ha az országgyűlés alapjává is tennők, hogy az újoncot és az adót megtagadhassa.

Stabil központi hatalom

A végrehajtó hatalomnak, tehát elsősorban a minisztériumnak bizonyos nagyobb stabilitása fontos. Természetesen tikkor is fontosnak tartom, lia nem én vegyok a végrehajtó halalom, viszont elvárom mástól is, hogy fontosnak tartsa. Mindenesetre nem szabad *a kormánybuktatást* a véletlennek, a képviselőház véletleneinek, a jelenléti és a jelen nem léti számarány véletlenjeinek kitenni.

Az a pártélet szempontjából lehet mozgalmas és izgató dolog, hogy véletlenül hány igennel és hány nemmel szavszízó képviselő úr van jelen a képviselőház üléstermében és hogy a szavazás előtt egyik és másik oldalról is telefonok járnak, mondom, lehet ez mozgalmas és izgató dolog, de nem az ország érdekében való, nem komoly dolog, hanem játék. A kormányzat megmaradását vagy meg nem maradását pedig nem lehet ennek a játéknak kitenni.

Viszont, a végrehajtó hataloni felelősségét komoly formákba kell önteni. Már mondtam, hogy *a politikai felelőséget* is fenntartánám, de nem mint ilyen játékot, hanem mint komoly dolgot.

Cél: decentralizáció és felelősségvállalás

Ez vonatkozik a végrehajtó hatalom központjára. A végrehajtó hatalom alsóbb szerveinek reformjáról többen beszéltek a vitában. Ez is munkában van. Nagy feladat. Egyszer azt mondtam, hogy *a bürokráciát megingatni nagyobb feladat, mint világbirodalmakat megingatni*. A célok és megoldási módok itt részint a *decentralizáció*, a *felelősségvállalás* és a *felelősségvállaltatás*, részint az *egyszerűbb ügyintézési rendszer*.

A koncipiáló és a rutin munkás

Továbbá, az inkább pletykákra vagy egyebekre felhasznált készüléknek, a telefonnak intenzívebb használata az adminisztrációban. A tisztviselők differenciálása, megkülönböztette olyanokat, akik a feladatok önálló, *koncipiáló* megoldására alkalmasak, és megkülönböztetve a *rutinmunkásokat*. Semmiestre sem megszegyenítő az, hogy az egyik rutinmunkás, a másik koncepciózus. Az egyik ember ilyennek születik, a másik amolyannak. Az egyik embernek van haja, a másik kopasz. Ez a sorsunk. Különbséget kell tenni közöttük és az embereket a maguk tehetségei szerint használni.

A kormánybiztos

Felbukkan egy másik kérdés megoldása is. Ez a mai kornak igen nehéz, de nagyon érdekes problémája. *A miniszteriális és államtitkári vonalnak*, valamint *a kormánybiztosi vonalaknak* a kereszteződése. A miniszteriális vonal régi, inveterált vonal, amely különösen 1867 óta alakult ki nálunk, de másutt is. És keresztbe fekszenek a többi vonalak, amelyek összefognak. Ennek bizonyos intézményes megoldására szükség van. Mielőtt miniszterelnök lettem volna, belenéztem a dolgokba és ezt betegségeknek tekinttem. Úgy láttam, hogy ha sok kormánybiztost nevezünk ki, akkor kormánybiztos-itisz nevű betegség fog elharapózni.

Azonban ez nem áll. Azóta világosan látom, tudom, hogy *a jövő életformája ennek a ketőnek a kombinációja*. Ennek a megoldását keresnünk kell. Keresem is, de ez nem könnyű.

Mindenki a maga helyére jusson

Kevesebb, de *jobb tisztviselő* kell. Ez nem mindig magára a tiszt viselőre vonatkozik. Van sok jobb tisztviselő, aki nem tud érvényesülni. De ha jobban a helyén lesz, jobban fog érvényesülni. Aki pedig akkor sem felel meg, azt ki kell tenni. Sokan hangoztatják, hogy *emelni kell a létszámot*. Nem a létszámot kell emelni, hanem a közönséget kell jobban kiszolgálni.

Nem mindig a létszámot kell emelni, hanem jobb rendszert kell bevezetni, hogy a létszám dolgozások és nem kell két és fél pengős ügyeket a pénzügyminiszterig felküldeni.

Tettek kellenek

Többen szóltak arról, hogy a kormánynak van-e, vagy pedig nincs programja? Legutóbb az egyik képviselőtársam száján keresztül egy fiatal munkás kifejtett-e, hogy a szó értéke elfoszlott, tettek kellenek. Ami a programot illeti, 1939 február 22-én programot adtam itt a képviselőházban és azután a felsőházban is.

Ezt el lehet olvasni és akkor nem kell az interpellációkban ilyen kérdéseket intézni hozzám, hogy: Mf a kormány szociálpolitikai programja? Ha az ilyen kérdést egy tucatszor megismétlik, akkor egyebet sem fogok tenni mint magyarázni. És az időm háromnegyed része már így is, úgy is, biztatásokkal, magyarázkodással, lelki megerősítéssel telik el.

Ez bizony abból az időből von le bizonyos részt, amelyet kötelességem volna a munkával eltölteni. Magánéletet nem élek, színházba nem járok, sportot nem űzök, időmet ezek a dolgok lopják el. És súlyosan megérezem, hogy lopják.

Én cselekszem

Aki olvasta a programom, az látta, hogy *a programot követjük is*, nem tértünk el. Természetesen, történtek közben olyan események, amelyek hatása alatt olyan dolgokat is el kellett végeznünk, amiket előre nem láthattunk. Ez nyilvánvaló. De az elv maradt ugyanaz.

Mondani annyi mindent lehet. *Én cselekszem*. Ha engem két hétre egy szobába csuknak, csinálok én négy programot is. Mindegyik gyönyörű, nagyon szép és logikus lesz önmagában. De itt életet élünk és a lényeg az, az én érzésem szerint, hogy a programot követni kell.

A másik része ennek, hogy mi a program és mit csinálunk. Amikor elfoglaltam a miniszterelnöki széket, azt mondtam, hogy mint volt miniszter, vállalom az előző kormány programját, elsősorban azt a két főtörvényt, amelyet előkészített, a zsidótörvényt és a jöldreformot. Vállalom a két törvényt és a parlamenti tárgyaláson átviszem. Bizonyos módosítások történtek rajta, történtek enyhítések a zsidótörvényen, de történtek ugyanúgy szigorítások is, mint minden parlamenti tárgyalásban.

Az Imrédy-kormány idején, amelynek kultuszminisztere voltam, egy sorzat minisztertanácsot tartottunk. Ezeken a minisztertanácsokon készült egy program, amelyet 55 pontban foglaltunk össze. Voltak heterogén pontok, méretükben és súlyukban, amint az természetes. Vannak benne pontok, amelyek különállóak és vannak, amelyek meglehetősen általánosak. Hogy önmagamat is kontrolláljam, megnéztem ezt az összefoglalást. Csak az eredményt mondom el.

Ebből az 55 pontból 7 pontot hajtott végre az Imrédy-kormány, 3-at az átmenetkor, vagy közvetlen azután én fejeztem be. 30-at végrehajtott a magam kormánya, 12 előkészítés alatt van, 1-et folytattunk, ez még mindig tart, 2-öt pedig nem hajtottunk végre.

Könnyítettem a kisadózók terhein

Törekedtünk az arányos adóztatás megvalósítására és ebben több jelentős lépés történt. A társulati adó reformja lehetővé teszi, hogy az adóalap megállapításánál a nyereségek egy részének adózatlan elvonására alkalmas csatornákat elzárjuk és így *a társulat nyeresége teljes egészében adó alá kerül.* Ez a munka igen jól és igen eredményesen folyik. A társulati adóra vonatkozó korábbi rendelkezések módosításának már mutatkozik is az eredménye. Az 1941. évi állami költségvetésben *a társulati adót az eddigi összeg kétszeresére emeltük fel.* A társulati adó mellett, amely az egyenes adók terheiből nagy részt hárított az erősebb teherviselő képességű, tőkét központosító vállalatokra, az egyenes adóreform — 1940:XXU. t.-c. — ezenkívül még az egyéni adózók közterhet is arányosította.

Anélkül, hogy az adóreform részleteibe belemenek, csak arra szeretnék emlékeztetni, hogy a kisadózók terhének csökkentése tárgyában jelentős intézkedések történtek. Ezzel szemben a másik oldalt, a nagyobb adófizetőt a törvény számos intézkedéssel rászorította, hogy az adót valódi teher-

**viselő képességének arányában viselje. Példának
hozom fel a felfedező esküt, az adócsalás büntetésé-
nek megszigorítását.**

Olcó hitel

Az illetéktörvény reformja még nem kerülhetett a képviselőház elé, de a pénzügyminisztérium már előkészíti, sőt el is készült vele. A hitelpolitika terén *az olcsó hitel elsőrendű feladatunk*, ezen a téren is jelentős eredményekről számolhatunk be. Ezeket az eredményeket mindenkor természetesen az ország teherviselő képességéhez kell mérnünk. *A Nemzeti Bank a folyó év őszén egy százalékkal mérsékelte a kamatlábat*, ennek következtében a hitelezési kamatszint az egész vonalon egy százalékkal csökkent. Ugyanekkor *a hitel ügyi tanácson kérszűiül gondoskodtunk arról, hogy a betétek kamatlába csak egy fél százalékkal csökkenjen*.

Termelő hitel

Jelentős lépéssel haladtunk előre a mezőgazdasági közléplejártatú hitelek kérdésében. Itt arról gondoskodtunk, hogy *termelési célokra megfelelő hitelek álljanak* a mezőgazdaság rendelkezésére. Ezeket hosszabb idő alatt, maximálisan 15 év lejártá alatt fizethetik vissza. Ez a hitelkeret kizárólag termelési célokat szolgálhat, mért ennek a támogatása kötelességünk.

Ígéretet tettem, hogy a gazdavédelmi rendelkezéseket fokozatosan likvidáljuk. Szerettük volna ezeket a moratóriális jellegű intézkedéseket már most megszüntetni, de nem szűntethetjük meg azonnal, hanem csak fokozatosan. Ezért kellett ennek a lebonyolítására egy évet adni.

51 milliót a köztisztviselőknek

Történtek a közalkalmazottak érdekében általános érvényű intézkedések. Január elsejétől kezdődően a tényleges szolgálatban álló alkalmazottak 5—10 százalékos emelést kaptak. A nyugdíjasok négy százalék nyugdíjmelésben részesültek. *Ennek költségkihatása egy évre számítva a közigazgatás és az üzemek tényleges alkalmazóit a inal 1.8 millió pengőit tett ki, a nyugdíjasoknál pedig 5 millió pengőt tesz ki*. Egyénileg ez kevés, de összességükben ezek a tételek igen jelentékenyek, november elsejétől kezdődően a tényleges szolgálatban álló alkalmazottak megkapták a 7 százalékot. Többet, sajnos, ezidőszert nem tehattünk.

Ez a közigazgatásnál és az üzemek tényleges alkalmazottainál majdnem 30 milliót jelent, a nyugdíjasoknál pedig 15 milliót, tehát együtt majdnem 51 milliót, ami viszont a költségvetésünket meglehetősen megterheli.

Nehéz időkben...

Padányi Gulyás Jenő képviselőtársam mintegy Imrédy Béla képviselőtársamnak válaszolva, kijelentette, hogy a tettek és csak a tettek útján tudunk magunk iránt bizalmat ébreszteni. Ebből a megállapításból tovább menve, helyesen következtetett arra, hogy a programokkal szemben a nemzet szellemi befogadóképessége elfáradt.

Rámutatott arra, hogy a kormányzat stabilitásának szolgálata a nehéz időkben éppen olyan fontos, mint a legfényesebb politikai készség, vagy a legkitűnőbb képzettség.

Bevezetéseket nem szabad hosszasan írni

Mint *Imrédy Béla* kultuszminisztere, láttam, hogy ő egy országépítésre, országszervezésre úgy készült fel, mint ahogy az ember könyvet ír. Megpróbálta ennek tartaalom jegy zekét megfogalmazni és éppen ez volt az 1938. augusztusi minisztertanácsok tartalma, amiről már az előbb beszéltem.

Azután — és ezt figyelemmel kísértem — elődöm megrettent bizonyos jelenségektől és szükségét érezte annak, hogy propagandával lépjen fel, tehát nem a tartalomjegyzéket alkalmazta, hanem a bevezetést írja még ma is. De bevezetéseket nem szabad hosszasan írni, mert akkor az ember önmagát ismétli és bizony, bármily szépek, bármily csengők, bármily változók is a programok, még sem ezek fogják a nemzetet megmenteni és jobb útra vezetni.

Parancsra keletkezett...

Mindezt elmondhatom azért, mert amikor ez a megrettenés történt, én voltam az, aki a miniszterelnökségre hoztam azoknak az ifjúsági egyesületeknek a képviselőit, akik a rend fenntartása érdekében hajlandók voltak kiállani. Nem az én hibám, hogy nem vezethettem őket tovább, hanem ezekből az egyénekből *formálták meg a MÉM-et, amely az én felfogásomnak nem felelt meg, miután nem önmagából épült fel, hanem felépítettett. Parancsra keletkezett.*

Nem lehet más feje szerint vezetni

Amikor idejöttem — bevallom — *az alacsonyrendűség érzésében*, magyarul: Minderwertigkeitsgefühl-ben szenvedtem. Ez nem is lehet másképpen egy országban, *ahol közhellyé vált, hogy minden gróf eo ipso marha*. Valószínű, hogy ha Széchenyi István, Batthyány Lajos, Apponyi Albert, az idősebb Andrassy Gyula, Teleki László, Eötvös Lóránt vagy Eötvös József ma élnének, szintén ugyanezt kellene hallaniok, Amikor felszólítottak, 48 óráig volt, annak a problémának eldöntésére, hogy ideüljek e vagy sem és nem volt más kivezető út, magam is beláttam: ide kellett ülnöm. Elhatároztam tehát akkor, hogy először is a „Minderwertigkeitsgefühl“-t le fogom vetni, mert ezzel itt nem lehet vezetni, másodszer,

azt kell csinálnom, amit én gondolok, mert a helyzet túl nehéz arra, hogy másnak a feje szerint cselekedjem. Ez világos.

Az urak mentek ki

Természetesen, mint a politikában nem gyakorlott ember, hibákat követtem el, de fejlődtem. Nem voltak újságjaim, amit egészen világosan bizonyít a disszidálás, mert *az újságíró képviselő urak, akik a pártokban ültek, majdnem kizárólag az Imrédy-pártba mentek át. Ők tehát nem voltak a miniszterelnök újságírói, minden esetre nem voltak ennek a vonalnak újságírói. Ezekről a lapoktól azonban emiatt nem vontam meg azt a szubvenciót, amelyet elődeim adtak, mert ezzel nem sokat törődtem. Arra a kérdésre azonban, hogy ezek az újságíró urak miért nem folytathatják működésüket, azt felelhettem, annyira hülye mégsem vagyok, hogyha szemben ülünk és engem pocskondiáznak, ezt tovább lehessen folytatni. Ezt a némaságra ítélt publicistákra vonatkoztatom.*

Én nem ítéltm őket némaságra, de egy helyen természetesen nem szórakozhatunk, nem én mentem ki, az urak mentek ki. Imrédy Béla képviselő úr említette ezt beszédében, azért voltam bátor erre válaszolni.

Józanabb állami ellenőrzés

Imrédy Béla képviselő úr azt is mondta, hogy nyilatkozataimból nem lehet kivenni a kormányprogramnak sem irányát, sem körvonalait. Eleget beszélünk erről: s.ijnálom, hogy nem értett meg engem, — jég többször én sem értettem meg őt. Azért állapítja meg, hogy nem lehet kivenni a kor-

mányprogramm irányát, mert én ezt mondtam egy beszédemben: „Nem lehet udni, vájjon szabadabb gazdálkodás felé megyünk-e, józanabb állami ellenőrzéssel vagy pedig egy nagyobb étatizmus felé.” Aki a beszédemet olvasta, az egészen Világosan láthatta, hogy ezt a világ, a világ fejlődésére érteni, Tehát nem reánk és nem a maguuk intézkedéseire.

Ha pedig valaki meg tudja magyarázni, hogy a *világ fejlődése pontonon melyik irány jelé megy*, annak nagyon hálás leszek, mert én még nem látom vib'gosan kirajzolva, De maga a tekintélyuralom sem látja még, hogy melyik irányt fogja követni. Hiszen találkozunk intézkedésekkel, amelyek államosítanak és látjuk éppen az ellenkezőjét, a tekintélyuralmi államokban is, például Németországban az állami bányákkal kapcsolatban. Az a kifejezés, hogy „józanabb állami ellenőrzés” azt jelenti, hogy józanabb, mint amelyet a háború előtt gyakoroltak, mert a háborús idő nyilván kivétel. A jövőre, a háború utáni időre értem, hogy józanabb állami ellenőrzésre kell áttérnünk, mint amil.veu a háború előtt volt. Nem is hiszem, hogy közöttünk, Imrédy Béla képviselő úr és közöttem a közösségi gondolat kiépítése, a társadalomnak erre való nevelése, a nemzeti egység szükségessége tekintetében különösebb nehézségek legyenek elvben. Csak legfeljebb a módszerben. *Az enyém tisztán az, hogy csak bizonyos neveléssel, a szeretetre való neveléssel lehet ezt elérni,*

A magyar falu tántoríthatatlan

Igyekszem minden erőmmel olyan helyzet kialakítására, amelyben létre jöhet *a lelkek egyetértése, a népegység*. Azt hiszem, olyan türelmet tanúsítottam és tanúsítok az ez ellen vétőkkel, a meg nem értőkkel, a hamis megítélésből vagy idegességből akadályokat támasztókkal vagy zavartkeltőkkel szemben, hogy okkal illethetnek egyesek váddal is. Azzal a váddal, hogy vétkeesen gondatlan vagyok és könnyelműen játszom a tűzzel.

De megtehetem, mert úgy érzem, széles, erős alapon állok, a nemzet széles rétegei és a legnemzetibb réteg, főleg a magyar falu tántoríthatatlan józanágának és ősi egyensúlyérzékének alapján. De teszem ezt azért is, mert tudom, hogy sok a gyenge ítéletű, megtévesztett ember és az ilyenekre nem szeretek lesújtani. A nemzeti egység kapuit nyitva tartom mindezeknek. A megtévesztők, a komolyan vétkezők is visszatérhetnek, csak nem juthatnak többé szerephez.

Idézek a tempó kérdéséről

Közkedvelt kérdés a tempó kérdése. A magam igazolására ismét kénytelen vagyok elődömet, *Imrédy Bélát* idézni, aki a Felvidék visszatérése után 1938 november 22-én azt mondta egy pártértekezleten: „*Néha csodálkoznunk kell azoii, hogy a mindenki által tudott események után közvetlenül számon kérik tőlem a tervbevett reformok megvalósítását. És ha tudnátok azt, hogy szeptember folyamán és október első felében mit jelentett felkészülni szervezetileg egy esetleg bekövetkezendő háborúra, hogy micsoda légióját a rendeleteknek kellett előkészíteni az ország háborús megszervezése érdekében, akkor valóban naivítás kell ezt leérdezni, hol maradtak ez alatt az idő alatt a reformok?*”

Ha a felvidék visszatérésekor...

Nehéz pontos, mondjuk a milligrammot mérő mérlegen összevetni Erdély visszatérének és a Felvidék visszatérének különbségét, mégis legyen szabad *Imrédy Béla és a magam helyzete jellemzéséül talán csak annyit mondani, hogy akkor Európában általában béke volt, ma pedig és amikor Erdély visszatért, háború van.* Azt is elmondhatnám, hogy akkor nem vettünk részt semmi akcióban, — amit nem is vettek tőlünk túlságosan jó néven — most pedig *jogos igényeinket nem lehetett félretenni attól a pillanattól kezdve, mihelyt Besszarábiát az oroszok megszállták és Dubrudzsa kérdését is felvetették. Igényeink és a dél kelet-európai béke fenntartása között a középutat eltalálni jóval nehezebb probléma volt, mint azok a kérdések, amelyeket a Felvidék esetében megoldottunk. Ennek elbírálására alkalmasnak érzem magam, mert a Felvidék problémájának megoldásában az akkori külügyminiszter úrral együtt részt vettem és tudom, hogy az itthoni izgalom mennyi akadályt gördített elénk kint.*

Az a munka, amit a külügyminiszter úr most 1940-ben végzett, messze meghaladta azt a munkát, amit a Felvidék esetében Kánya Kálmánnak és nekem kellett elvégeznem. Ha például a Zsófia hajóval át mehettem volna a szlovák partra, sok mindent elérhettem volna, amire így nem tudtam be rendezkedni.

Többet és nehezebb feladatokat

A mai helyzetet Románia erős belső megrázkódtatása is nehezebbé tette, mint amilyen a Felvidék problémája volt. Továbbmenően meg kell látni azt is, hogy a Felvidék visszatérésevel *aránylag nagyon kevés szlovákot* és egy eléggé rend-

ben lévő területet kaptunk, mert hiszen a szlovák és különösen a cseh, kitűnő részletadminisztrátor. Most pedig *1,050.000 román* és egy tönkrement, *kifosztott országot* kaptunk. *A Felvidéken 86 százalék, Erdélyben 51.4 százalék magyart.* Most kaptunk három és félszer akkora területet, két és félszer annyi lakost, kétezernél több községet, 38 százalék görögkatolikust, 10 százalék görögkeletit,

egy olyan országrészt, amely területileg, közlekedéssileg tökéletesen el volt vágva az országtól és amelynek visszakapcsolását a legnagyobb erőfeszítéssel voltunk kénytelenek keresztülvinni. Egyébként itt jegyzem meg, hogy december 15-én az erdélyi keskenyvágányú vasút, természetesen meg lehetőséget mérsékelt szállító képességgel, már megnyílik és biztosítja ennek a területnek a kapcsolatát.

Valószínűleg több joggal mondhatnám el a tempórol...

A Felvidék kérdésében a *területi kérdés* is aránylag gyermekjáték volt. Tudom, mert mindkét esetben én voltam a szakértő. Amikor, a müncheni 50 százalékos népi elv alapján dolgoztunk, gyermekjáték volt meghúzni a határt. Csak két probléma volt, a nyitrai és a kassai kapu. És nehéz csak az a tárgyalás volt, amelyet utóbb folytattunk, amikor gazdasági kérdésekkel és a gazdasági alkuval próbálták a dolgokat nehezíteni.

Erdélyben azonban nem lehet *néprajzi határt* vonni, itt az érvelés sokkal bonyolultabb, sokoldalúbb és nehezebb volt. A Felvidéken nem voltak különös közlekedési problémák, legfeljebb az odaát maradt szlovákoknak. De nekünk igazán kevés. A vasúti anyagot a Felvidéken mégis félig-meddig megkaptuk, a *románok pedig mindent elvittek.* A Felvidék visszatérésének az évében *kitűnő jó termésünk volt,* nem is voltak e tekintetben problémáink, Erdély esetében pedig nehéz volt a helyzet, Erdélyben meg is nehezült és elég sok munkába került, míg a szükségességekkel el tudtuk látni.

Erdélyben az erdőterület nyolcszoros volt. *De elhanyagolt és jogilag irtózatosan bonyolult. A Székelyföld izolált.* Ma Szászrégentől északra a falvak türethetően vannak világítva, de *a Székelyföldön tizedrész annyi petróleum* sincs fejenként, házanként, mint a Szászrégentől északra fekvő területen. Igen nehezen tudjuk odavinni a szükségességeket. Most már azonban szállítások rendes menete megindult.

Nem akarok további érveket, idézeteket fölhozni, hiszen egész sereget hezhatnék fel a két eset között lévő különbség szemléltetése végett. Azt hiszem, hogy joggal, legalább éppen annyi, de valószínűleg sokkal több joggal mondhatnám ma el azt, amiket elődöm, Imrédy Béla az akkori tempót követelőknek elmondott. És elmondhatnám ugyanazt, Itrédy Béla szavait azoknak az uraknak, akik ma körülötte jobbról és balról ülnek. Ezért kell arra vigyázni, hogy mit hoznak fel itt a képviselőházban.

A professzor,

Rajniss Ferenc képviselő úr a professzori módszerről beszélt. Lehet, hogy az én módszerem nem tökéletes, de a másé sem az,

És mindig az utánzóké a legrosszabb. Én megpróbálom a magam módszerét alkalmazni.

Az, amire figyelemmel kell lenni, az, hogy professzor és professzor között van különbség. Ha a helyemen *egy szülész-professzor ülne*, nem tudom, milyen törvények születnének, mert az nincs erre berendezkedve. A földrajz professzora viszont kénytelenül sokoldalú és kénytelenül szintetikus. Nekünk a geográfusoknak, meg kell érteni az asztronómus, a történész, a szociológus, az összehasonlító vallástörténész, az etnográfus nyelvét. Meg kell érteni a botanikus nyelvét is. Meg kell érteni anélkül, hogy ezekben a tudományokban, amelyek közül egy is túl nagy egy embernek, szaktekintélyek lennének. Mégis meg kell értenünk és pedig a kritika komoly szintjén! Ennek következtében a dolog természeténél fogva, sokoldalúak vagyunk. De azon kívül η közigazgatásnak annyi mindenféle ágában fordultam meg, mint ilyen vagy amolyan alkalmazott vagy vezető, hogy ez a működésem a másikat önkéntelenül kiegészítette. *Tehát vem tehetek róla, hogy sok mindenfeléhez, ha nem is mindig értek, de konyítok.* És ez a miniszterségnél elég sokat használ. Végre is, *minden miniszter önkéntelen dilettáns*, ezért vannak segítő társai, *de minden, miniszter ha jó, akkor szintetikus* keli legyen, mert ez a legfontosabb kíváncsálgatásom, hogy a dolgokat megértse.

Becsület kérdése

Háború van Európában és szövetségescink háborúban vannak, tehát realizálni kell a háborút. Nem lehet nálunk jól élni, amikor a háborút viselő tengelyhatalmak népe a legerősebb korlátozásokat szenved. Nem szükséges, hogy meg-

mondjam, mi minden köt bennünket a tengelyhatalmakhoz. Ez bec sület kérdése. *És bec sület kérdése fázni, éhezni is, ha hell!*

A közéleti korlátozások az egyes európai országokban igen jelentékenyek. *Görögországban* hetenként öt olyan hústalan nap van, amikor a baromfi fogyasztás is tilos. Nézzük meg az étlapokat nálunk a vendéglőkben, hústalan napokon. Egy héti g lehet húst enni abból, amit nálunk hústalan napon adnak. *Rómában* négy hústalan nap van. *Olaszországban* és *Franciaországban* a vendéglőkben egy étkezés alkalmával 100 gram húsételt szolgáltatnak ki. Nézzük meg a rostbeefet, hogy itt nálunk mekkora. *Angliában* kenyeret csak minden másnap szabad sütni. *Olaszországban* a búzának 95 százalékos kiörlését rendelték el. *Norvégiában* hallisztet kevernek hét százaléokban a kenyérhez. *Romániában* árpalisztet kevernek 25 százaléokban. *Norvégiában* tiszta búzalisztet csak a gyermekek és a betegek számára engednek felhasználni. *Franciaországban* hetenként két napon a péküzletk zárva vannak, csak tizennégy éven aluli gyermekek és fiatal anyák kapnak tejet, más senki. *Németországban* teljes tejet csak nehéz testi munkások, gyermekek, anyák, betegek kapnak. *Németországban jegy nélkül* csak halat, burgonyát és szeszcsitalt lehet kapni. Tojást csak rendkivüli esetekben ad a kormány. *Finnországban* csak a tizenhat éven aluli gyermekek kapnak gyümölcset, más senki. *Finnországban* a gőzfűtéssel rendelkező bérházakban egy héten egyszer van melegvízszolgáltatás.

Ha én ezt itt bevezetem, micsoda tiltakozás lesz éppen azok részéről, akik soha életükben nem fürdöttek. Lesz olyan, aki azt követeli, hogy meleg vízben fogyaszthassa el a török-kávét, ami szintén nincs.

Komoly figyelmeztetés az országhoz

Figyelmeztettek arra, hogy itt mindenféle tárolások folynak. Tavaly például Szentgotthárdon egy bádogos eladott 5 zsírosbödönt egy év alatt, az idén 276-ot. Bizonyára nem szemtetet gyűjtenek benne.

Komoly figyelmeztetést intézek az országhoz. Még 15 százalék kukoricával és 25 százalék burgonyával fogjuk keverni a *kenyérlisztet*. A *kenyeret 24 óráig* fogjuk tartani, csak azután lehet eladni. A *makarónit* és a *szárított tésztafélét* korlátozni fogjuk. Eltiltjuk a *liszt ipari feldolgozását*. Megvonjuk a *zsirjegyeket* az orthodox zsidóktól, mert azok libazsirt esznek. A vendéglőkben is fogunk rendszabályokat bevezetni. A világitáson is változtatni fogunk mert amikor nincs mit eladni, illetöleg, amikor a világon mindent el lehet adni, akkor igazán nincs szükség reklámra. Miért legyen annyiféle

piros, zöld, kék és nem tudom milyen fény a Városban, és miért ússzunk fényárban, amikor mások, akiket mi becsülünk, kénytelenek sötétben élni.

Többet és jobbal termelni

Ha mindinkább áttérünk a közösségi életformára és át-
térünk egy tervgazdálkodásra, akkor erre be is kell rendez-
kednünk. Ez annyit jelent, hogy a mezőgazdasági reformok-
nál, elsősorban a földreformnál, amely aknt kérdés, rá kell
térnünk arra a megfontolásra, amely ezt a problémát gazda-
ságilag ítéli meg. Ki kell vonni a politizálás és a demagógia
vonalából.

**Nem azért, mintha én a keletkező vitáktól félnék,
hanem azért; mert többet és jobbat termelni csak
így lehet. Így bírjuk csak ki a versenyt. Így bírunk
csak Európának és elsősorban a velünk barátság-
ban élő államoknak szállítani.**

És mert ez teremt csak általános fellendülést. Téves dolog az,
hogy ha valaki egy szép napon szétosztja a vagyonát gyer-
mekei között és azok ellumpolják, vagy nem tudom, mit csi-
nálnak vele, akkor ez gazdasági föllendülést jelent. Viszont,
ha ezt az összeget felhasználja termelő célokra és jobban fog
jövödelmezni a dolog, akkor havonta többet tud gyermekei-
nek adni.

A birtokegységek

Ugyanez jelentkezik itt is. Ha gazdasági termelésünket
fellendítjük és racionálisabb termelést vezetünk be, akkor
többre megyünk, mint lia. egyszerűen földet osztunk berende-
zés és a kategóriák megfelelő megítélése nélkül.

**A kérdés az, hogy mit termeljünk, hogyan termel-
jünk, és mekkora birtokegységeken termeljünk.**

Én régóta állítom azt, hogy a birtokegységek tekintetében ha-
mis útvonalakat követtünk, mert a birtokegységeket országo-
san határoztuk meg. tekintet nélkül az ország tájaira, a talaj-
viszonyokra és egyéb szempontokra. Ezek a kategóriák; a kis
kategóriák, amelyeket megállapítottunk a birtokegységekkel
kapcsolatban, a legrosszabbak. Nyilvánvaló, hogy ha 10—15,
vagy olyan megyékben mint Szolnokmegye, 20 holdat adok öt
helyett, akkor kevesebb embernek adhatok. De ha húsz holdat
adok hat helyett, akkor egy embernek többet adtam, mint
amennyit különben háromnak adnék. A legjobb úton vagyunk
afelé, hogy a kisbirtokokon infámisan és nagyon keveset ter-

meljünk, ami az illetőnek és az országnak is a tönkremenésére vezet. Ezt idejekorán meg kell fognunk, ez az első kötelesség.

Ehhez kell egy regionális tanulmány. Ez pedig már folyamatban van. Tudok olyan országrészt, mint például Sopron vidéke, ahol teljesen áttérhetünk a kisgazdaságokra, de vannak olyan részek, ahol szükségét látom a közép- vagy nagyobb birtokoknak. Nem latifundiumokat értek.

A házhelyek és a házakció

A házhelykérdésnél szó volt arról, hogy a legalsóbb népsztyály ne lakják rossz házakban. Ennek a «fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. *Néha szerencsétlenségből is szerencse és üdv fakad.* Ezen a vonalon jelentős lépést tettünk az árvízkarosultak házainak felépítésével.

Láttam tegnapelőtt ilyen házakat és mondhatom, hogy akik csinálták: a kormánybiztos, az épít-szek s a vármegye, csak büszkék lehetnek rá. Ezzel nagyon sokat végeztünk. A jelentőségük túl megy azon, amit alkottunk, mert ezekkel a házakkal példát adtunk a falunak.

Az árutarifa revíziója

Az országnak ma más a formája, más a közlekedési hálózata kapcsolatokban, teherbíró képességben, mint volt. A mozgatott árucsoportok aránya is ni;, és más lett az árucserre jellege is. Nyilvánvaló dolog tehát, hogy az *árutarifa revízió mindezekből az okokból következik.* De éppen azért, mert ilyen sok oka van, megfelelően kell kialakítani. Nagyon nehéz például éppen a fának a szállítása Kárpátaljáról, ahol már tavaly úgy kellett eljárunk, hogy azt mondtuk: a Csap és Szolnok közötti részt kikapcsoltunk tekintjük. Így rövidítettük meg és így formáltuk meg a tarifát. De szabályozni kell az árucserét is, mert a földművelésügyi miniszterrel együtt látjuk, bizony sokszor feleslegesen is tologatják az árucikkeket.

A menekültek sorsa

A menekültek sorsáról való gondoskodásról is kell szólnom. Számuk jelenleg körülbelül 70.000. Ebből 55.000 van a visszatért területen, és 15.000 az anyaország területén. A menekülteknek körülbelül 60 százaléka nem menekült, hanem hazatért. A megoldás az, hogy *elsősorban kiválasztjuk a hazatérő-*

ket, akiknek a gondozását a közigazgatási hatóságokra, illetőleg a megyékre bizzuk. Erre a célra pénz rendelkezésre fog állani.

Azokat a földmivéseket, akik erre alkalmasak, Erdélyben letelepítjük. Az iparosokat és kereskedőket, mert iparos van közöttük legtöbb, a felvidéki városokban, különösen pedig Kárpátalján fogjuk elhelyezni.

A fennmaradó 12.000—14.000 menekültet az ország összes törvényhatóságai között elosztjuk, olyanformán, hogy egyes községek egy-két, nagyon nagy községek 3—4 menekültet felvesznek, először támogatásban részesítik őket, azután a társadalom fokozatosan felszívja őket.

A katonai határőrvidék

Végül a katonai határvidék kérdésében is szólok. A katonai határőrvidék kérdését én említettem a honvédelmi miniszternek először, közvetlenül a bevonulás előtt, ez nem újdonság. Én nem bánom, ha bárki kisajátítja tőlem, csak ne éljenek olyan szavakkal, hogy a Székelyföld majd megvédi önmagát.

Nékem éppen a Székelyföld volt a legfontosabb és addig a döntésbe, amíg nem tudtam, hogy a Székelyföld visszatér, nem mentem bele. Annyit talán mégis megérdemelnénk azok, akik a Székelyföldet visszaszereztük, hogy ne mondják ezt. Ha a Székelyföldet megtámadják, én éppen úgy ott leszek, mint bárki más.

A nemzet lelkében és alapjaiban erős

Visszatérek kiinduló pontomra. Amiket elmondottam, azok talán egyberakható és szisztémába rakható glosszák, ahhoz a kerethez illeszthetők, amelyet kiinduláskor megrajzoltam. Ez a keret mutatja, hogy két feladatunk van. Az első pillanatnyi, amelybe bele kell, hogy találjuk magunkat. Bele kell, hogy találjuk magunkat a nehézségekbe, megfelelő alkalmazkodó képességgel, a kötelező és szívesen gyakorolt szövetségi hűséggel. Az európai és kontinentális szolidaritás alapján. A másik köt: az a nagyobb, helyesebben az a nagyobb vonalú feladat, amelyet általános tervgazdálkodásunk nevezhetnénk. Minden esetre ezt a feladatot is úgy kell majd megoldanunk, hogy összefogunk minden kérdést a nemzet általános jóléte szempontjából és ebből a szempontból igyekezünk megítélni.

Csak ennek az általános jólétnek fenntartásával tudjuk a nemzetet, amely lelkében, alapjaiban erős, gazdaságilag is úgy alátámasztani, hogy Európában a maga helyét megtalálja. A kormány minden esetre azon lesz, hogy tagjai emberi képességeik lehetősége szerint addig, amíg a lábukon állnak, ezt az ügyet szolgálják és a nemzet ügyét előbbre vigyék.

Kérem a felhatalmazási törvényjavaslat elfogadását.

II.

**GRÓF TELEKI PÁL miniszterelnök
beszéde az Országgyűlés
Felsőházában**

A Felsőház ritka egyértelműséggel fogadta el ezt a költségvetést és szavazott bizalmat a kormánynak, egyes beszédekben, pedig kifejezetten jómagamnak is, mint a kormány elnökének. Teljes tudatában vagyok annak, hogy ez az egyértelműség mind a költségvetés, mind a bizalom tekintetében elsősorban az ország nehéz helyzetének szól és nem tekinthetem olyanak, ami már most babérokat jelentene. Ellenkezőleg. Az egyértelműség mögött sok kritika, néha igen éles kritika hangozott el. A kormánnyal együtt ezeket a kritikákat a legkomolyabban megszívlelem és közülük majd néhányra válaszolok.

A vita elég széles mederben folyt, mindaz a nézet és kifogás, amely megnyilvánulni kívánkozott, megnyilvánulhatott. Belőle megérezhettük, hogy hol szorít a cipő és melyek azok a kérdések, amelyeket vagy nem látnak elég világosan, vagy amelyekben a kormány olyan hibákat követett el, hogy azok kritika tárgyává tehetők.

A felhozott kérdések leginkább két probléma körül forogtak. Az egyik probléma az alkotmányreform-módosítás, vagy fejlesztés, a másik gazdasági és ezek között a nagyobb számban az akut gazdasági kérdésekből tevődik össze, ami természetesen is. Ez az utóbbi kérdéscsoport gazdasági kérdésekből áll, ezek nehézségei, a nehézségek elhárítása és az ebben kifejtett munka kritikáját tartalmazták.

Az alkotmányfejlesztés

Elsősorban az alkotmány kérdése, vagy az alkotmányfejlesztés kérdése körül felmerült problémával foglalkozom. Még egyszer tisztázom ezen a téren elfoglalt álláspontomat, *bár az az érzésem, hogy ezt annyira, világosan elmondottam, hogy a kétségeket joggal fogadhatom bizonyos csodálkozással.*

Kezdődik ez a probléma azzal, hogy vajjon egyáltalán alkalmas-e az idő egy ilyen kérdéssel való foglalkozásra, egy ilyen kérdés felvetésére! Legyen szabad feltennem a viszontkérdést: *jön-e alkalmasabb idő?*

Ezt nem tudom. Ezért, ha — tegyük fel — ezután az alkalmas, kényelmes, nyugodt idő után, amelyhez alkotmányunk berendezéseit úgy kell módosítanunk, hogy ez az idő a tényleges, komoly munka ideje lehessen, tizenöt év múlva következik még ennél is megfelelőbb idő, akkor ennyi időt várakozni **nem** tudunk.

Azt mondják, hogy a belpolitikai helyzet is döntő. A belpolitikai helyzetről alkotható helyzetkép egyes részletei az én kezemben folynak össze, *én pedig vállalom ebben a belpolitikai helyzetben ennek a belpolitikai problémának a megbeszélését akár a parlamenten kívül, tehát előkészítés formájában, akár pedig később is, a parlamenten belül is. Ez nézetem szerint nem akadály.*

Az a közhit terjedt el, hogy a közszellemhez, akár az európai, akár a magyarországi közszellemhez való alkalmazkodás az oka annak, hogy én ezt a kérdést megpendítettem emezért jelentettem ki, hogy nézetem szerint a nemzet vezetőinek, nemcsak a hivatalból vezetőknek, hanem mindenkinek, akinek a kérdéshez erkölcsi alapon, tehát képességei alapján komoly hozzászólási joga van, kötelessége ezzel a problémával foglalkozni. Megmondottam már a képviselőházban, mik az okai annak, hogy alkotmányunk mai berendezkedéseinek, a parlament, a minisztérium és a közigazgatás három vonalán történő átvizsgálásával foglalkozni kell. Megvilágítottam, hogy szüksége forog fenn annak, hogy ezeken valamit módosítsunk, megmondottam, hogy igen-e, vagy nem és ha igen, akkor mennyit.

Ennek semmiféle közszellem, semmiféle modernség, sem jelszó, sem frázis nem képezi alapját, hanem egyszerűen az a négy ok, amelyeket ott is kifejttem.

Európa átalakul

Először az, hogy a világ és Európa nagy szellemi átalakuláson megy keresztül, amelyet gazdasági, szociális és politikai átalakulás követ. Sorrendben a politikai átalakulás a legutolsó, de lesz gazdasági és szociális átalakulás is. *Ez magával hozza azt, hogy miután a világ egész társadalmi élete átalakuláson megy keresztül,*

minden nemzetnek meg kell gondolni, hogy ő maga is átalakulva, berendezkedései megfelelnek-e ennek az átalakulásnak minden vonatkozásban?

Az ember viszonya az államhoz

A másik ok az, hogy az állam és az állampolgár viszonya, az *ember viszonya az államhoz*, megváltozott. Akármelyik beszédet hallgattam a felsőház megajánlási vitájában, mindegyikből kicsendült, hogy az állam az emberi élet minden vonatkozásába, elsősorban pedig a gazdasági élet minden vonatkozásába beleavatkozik. Ezt különben is tudjuk. Az államnak feladatokkal telítettsége, a társadalom életkörülményeinek állami ellenőrzése úgy meggazdagodott és megsokasodott, hogy nyilvánvaló: az állam és az ember viszonyában a múlthoz képest külön beégek álltak elő. Ennek következtében önmagától felmerni a kérdés.

vájjon az állani-berendezkedések megfelelnek-e a megváltozott viszonyoknak?

A nemzetiségi fölépítés

Harmadik ok: a mohácsi vésszel megkezdődött korszalc lezárult. Úgy értem ezt, hogy lezárult az a«korszak, amelyben nem voltunk függetlenek. A függetlenség mindig relativ fogalom és mi forma szerint nem voltunk azok.

De ez a mohácsi vésszel kezdődő korszak volt az is, amely mint négy évszázadon, át tartó folyamat, megváltoztatta Magyarország népi, mondjuk így: nemzetiségi felépítését. Ebből új helyzet következik és ebben ismét kötelességünk az, hogy gondolkozunk és mérlegeljük helyzetünket.

A demokratikus liberalizmus

Végül a negyedik ok az, hogy megváltozott *Európa világhatalmi életformája*. Mondjuk az a *demokratikus liberalizmus*, amely főleg a gazdasági téren megengedte Európának a „*laissez faire*” politikájának fényűzését...

mert Európa a világ közepe volt, a világ közepe különösen gazdaságilag a XIX. század elejétől a századfordulóig és ennek utórezgései még a világháborúig is érvényesültek. A világháború pedig ennek részben a következménye, kihatása volt. Nem volt más, mint ennek az uralmi rendszernek és uralmi versenynek, az imperializmusban megnyilatkozó küzdelemnek egyik fázisa, ennek a küzdelemnek tulajdonképpen kirobbanása.

Előnye a mi alkotmányunknak

Ez a negyedik ok, amelyre hivatkoztam. Ebben *nincs semmi modern, pillanatnyi dolgok utáni szaladgálás*, hanem nyugodt, józan megfontolása annak, hogy ma különböző körülmények jelentkeznek, amelyek következtében nekünk alkotmányos formában meg kell állapítanunk, milyen formákban dolgozunk tovább.

A mi alkotmányunk nem marad sem formáiban, sem törekvéseiben, sem eszközeiben évszázadokon keresztül tökéletesen ugyanaz, tökéletesen azonos, sőt éppen az az előnye a mi alkotmányunknak, hogy alkalmazkodóképes.

Az országgyűlés feladata 1848-tól máig

Még egyet. 1848-tól vagy mondjunk 1867-től kezdve, sőt ha tetszik, akár 1825-től kezdve, a magyar országgyűlés funkciója **politikai** kérdéseken nyugodott. Amint ez azokban az időkben természetes is volt. Főleg ezek a politikai kérdések voltak azok, amelyeket fontosnak tartottak. Ha az akkori vitákat megnézzük, látjuk, hogy a viták politikai téren mozogtak, értve a politikát, mint tudományt és mint fogalmat is.

Ma pedig azt látjuk, hogy az élet, az állami élet is, gazdasági kérdésekkel telítődött, gazdasági tartalommal kell tehát jobban megtölteni azt a területet, az országgyűlést, amely a nemzeteket kormányozza. Végül a szociális kérdéseknek is sokkal nagyobb tere nyílik.

Költségvetés 1913-ban és ma

Felsorolták a vitában az 1913-as és a mostani költségvetés számadatait, különböző szociális, iskolai és nevelési vonatkozásokban. Azt hiszem, *ebből az összehasonlításból ixagából kiviláglik az akkori és a mai állatni élet között lévő különbség. Az is kiviláglik ebből, hogy hogyan, hol és miként kell megkeresni azokat az embereket, akik ezeknek a kérdéseknek az intézésére és vezetésére legalkalmasabbak.*

Mi a nemzet alkotmánya?

Felfogásom: a magyar nemzet alkotmánya nem törvények foglalata, nem adott keret, nem egy Charta, hanem azoknak ártörvényeknek a foglalata, amelyek a nemzet véérébe men-

tek át. Mindenkor és nagy fordulópontoknál különösen az a kérdés: mit őriz meg és mit módosít a nemzet érzése?

Ezért elsősorban a nemzethez, a nemzet legjobb fejeihez kell fordulni és tájékozódni, hogy a közfelfogás hogyan alakul és a kialakult magyar közfelfogás hogyan vélekedik a világnak átalakító folyamatairól. Először az a kérdés: *akarja-e a nemzet az alkotmánymódosítást, vagy reformot, nevezzük akár-hogyan, igen vagy nem?* Másodszor: ha akarja, nyilván át is kell a nemzetnek gondolnia és ehhez valakinek kezdeményező lépést, kell tenni. Kezdeményezhet pedig egy egyetemi tanár is a katedráról, kezdeményezhet egy könyv is, de kezdeményezhet a politikus is. *Én a politikai síkon úgy kezdeményeztem, ahogyan az egyetemi tanár a katedráról felveti a problémát és ezzel minden munkának első szakát, a kérdés felállítását végzi el,* azt mondván: méltóztassanak gondolkozni ezen és aztán a választ megadni. A válaszok nemcsak feleletek, hanem töprengések, gondolatok, vajúadások, érzések és vélemények formábaöntése. Ilyeneket kértem, vártam és kaptam is. Hallgatom és olvasom őket. Nem számolom, hanem ősrégi magyar szokás szerint, mérlegelem őket, mert mi nem mechanikus, hanem organikus ország vagyunk. Mondom, nem számolom, hanem értékelem őket, mint a magyar lélek minden megnyilatkozását.

A nemzet papjának érzem magam

Ennél a kérdésnél és majdan a törvényjavaslatnál nem a nemzet sáfárjának és adminisztrátorának érzem magam a miniszteri állás közönséges értelmében, hanem

az ügyre vonatkoztatva, amelyről szó van, a nemzet papjának. Annak érzem magam annál a tiszteltelnél fogva, amelyet alkotmányjogi kérdésekben minden magyarnak, mint az örök értékek őrzőjének, éreznie kell, ha állásából folyó kötelességből ezt a kérdést megpendíti.

Ez már nem pártélet, hanem nemzeti élet

A politikusokhoz pedig, akik a parlamenten belül vagy, kívül vannak, az a szavam lenne, hogy abból a tiszteletből kifolyólag, amelyet ebben azi ügyben érezni kell, ne a fórumon érezzék magukat, hanem a nemzet templomában. Mert nem a pártélet alakulásai szerint hányódó valamit, hanem a nemzet életének egy, a többiek folyamatában lepergő óráját, évszázadát éljük és azt alakítjuk.

Magyar ember nem változhatik

Az alkotmányreform vagy az alkotmányfejlesztés nem a pillanat, nem is a történelmi pillanat hatásának követelése. Sem belsőleg, sem külsőleg. A történelmi pillanat, az erős kéz szükségessége az alkotmányfejlesztés átgondolásától egészen függetlenül hozhat szükséges intézkedéseket akár, az alkotmány gyakorlatának vonalán, s kár bizonyos tartalmi vonalakon. De mindezt időlegesen, mert időleges, okok csak időleges intézkedéseket vonnak maguk után. Beszédeimben világosan lefektettem ezeket az elveket, azt mondtam az úgynevezett diktatórikus félelmekkel szemben

hogy ilyen kérdésekben, amelyek immanensek bennünk, amelyek a vérünkből valók, magyar ember nem változhatik, sőt nem is fejlődik. Ezek a diktatórikus félelmek nem tudom, miért keltek, hiszen bemutatkozó beszédeimben álláspontomat eléggé körvonalaztam.

Az országgyűlés másik házában mondott beszédeemben egy régebbi megállapításhoz idézve kijelentettem: „Lehet az alkotmányt fel is függeszteni és diktatórikusan kormányozni, de csak: az tegye meg egy időre, akit úgy áthat az alkotmányos érzület, hogy felemeli a patak egyik partján — az alkotmányt —, leteszi a másikon. Ez az akarata és tudja, hogy ezt meg is tudja tenni”, — már a visszatételt, — „mert ha nem, ha nem tudja letenni a másik parton, akkor az a kéz szentségtörő.” Ezt mind megmondtam.

A diktatúra — ez a nézetem erről is — az államvezetésnek olyan formája, ami a vezetőnek és a vezetetteknek, az illető népnek vagy nemzetnek a karakteréből következik. Mert hiszen a vezető is ugyanabból a népből való, tehát a vezetőnek és a népnek egyformán kéli születnie a diktatúrára és államvezetési formára.

Állandó és pillanatnyi feladataink

A magyar nemzetnek az alkotmányosság örök tulajdonsága, ennek következtében nálunk a diktatúrának is csak alkotmányos formája lehet. Ebben megfeleltem arra a kívánságra is, hogy a hagyományokhoz, a régi magyar alkotmány alapvető tételeihez ragaszkodni kell. *Egész világosan arról van szó, hogy megfontoljuk a következő félszázadra vagy évszázadra azokat a életformákat, amelyeket követni kell, amelyeket gazdasági telítettségű világban az országgyűlés, általában a közhatalom gyakorlása, az irányítása és esetleg a köz-*

igazgatás szempontjából megfelelnek. Ez az állandó feladat. Megint más feladatok elé állít, de legfeljebb pillanatnyilag az a háborús világ, amelyben rövid ideig élünk.

**Világosan következik ebből tehát az, hogy senki-
nek sem szabad a nemzet évszázados életét a há-
borús világ két-három esztendejének szemszögéből
megítélni.**

Miképpen csináljuk?

Több kívánalmat és axiómát hoztak fel. Elmondották, hogy fenn kell tartani *a kormány politikai felelősségét.* Ez természetes. Fenn kell tartani *a kétkamarás rendszert.* Emellett már többször lekötöttem magam. Felvetették, hogy ha a vármegyék az alsóházba kerülnének, akkor *a törvényhatósági bizottság válassza a képviselőket.* Ez megbeszélendő dolog. Éppen azért kellett kezdeményezéssel élni, hogy lehetővé váljék annak a megbeszélése, *miképpen csináljuk.* Szabályozni kell az *érdekképviseleti szervek viszonyát* egymáshoz, még pedig nemcsak az egy foglalkozási csoportban lévőkét, hanem *bizonyos párhuzamosságot kell teremteni, hasonlóságot a szervezetek különbözősége között,* ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági, szabadfoglalkozású, mondjuk *kamarák* vagy *érdekképviseletek* szerint.

Az első elaborátumra, amely felében javaslat, felében kérdés, és amelyet már szétosztottam munkatársaim, főleg pedig közjogászok között, már a válaszok egész sorát kaptam, de csak a karácsonyi ünnepeket tudom felhasználni arra, hogy átnézzem, átdolgozzam, összehasonlítsam őket és a javaslat-tételben egy lépéssel tovább mehessek.

Gondoljanak a nemzet múltjára és jövőjére...

Az alkotmányreform kérdésével kapcsolatban egyet kérnék. Azt, hogy a magyar nemzet, jelesen Budapest népe és főként azok, akik a történelem eseményeit úgy nézik, mintha filmet néznének, ha már más komoly dologban nem is tudják megtenni, legalább ebben az egyben tegyék meg, szálljanak magukba és gondolkozzanak.

**Gondoljanak a nemzet múltjára és jövőjére, legye-
nek a közvélemény tagjaiból most a nemzet tag-
jaivá és az alkotmány kérdését ne alacsonyítsák
egyéb problémáik színvonalára. Az alkotmány
kérdésével nem jelszót dobtam fel, hanem komoly
kérdést kezdeményeztem. Nem a közvélemény
előtt, hanem a nemzet színe előtt.**

Az a helyes felfogás, amelyik azt vallja, hogy a miniszterelnök kijelentése felhívást jelent arra, hogy az alkotmány kérdésével minden alkotmányos tényező foglalkozzék.

Előbb a közigazgatási reformot!

Felvetődik az a kérdés is, hogy *az alkotmányreform* országgyűlési része, vagy *a közigazgatási reform* tárgyalandó-előbb, vajjon melyiknek van elsőbbsége! Erre az a válaszom, hogy az előkészítés munkájában egyiknek sínes elsőbbsége, mert mindezeket a kérdéseket és a miniszteriális vonalban levőket is, egyszerre kell átgondolni,

nem teremthetünk előzetesen végleges helyzetet az egyik vonalon, mielőtt a másikat át nem gondoltuk.

A portugál és az olasz példa

Hagy azután majd az országgyűlési tárgyalás és a végrehajtás milyen sorrendben következzenek, hogyan bonyolítsuk ezt le, ez éppen a megbeszéléseknek és tárgyalásoknak lesz az eredménye. *Nem szükséges feltétlenül — úgy a portugál, mint az olasz példából meggyőződtem erről — mindennek tökéletesen az utolsó részletecskéig készen lenniök, mondjuk annyira, hogy ha kamarák vagy érdekképviseletek vagy hivatásrendek bekerülnék a parlamentbe, addigra már tökéletesen átfórmáltassanak, átgyúrossanak, átszervezi essenek és hozzá szokjanak az új életformájukhoz.*

Nem szükséges, hogy ez mind készen legyen akkorra, amikor esetleg az országgyűlés megfelelően átfórmálja. A portugál és az olasz példa azt mutatja, hogy ez a befejezés nagyon sokáig tart és hogy a dolgokat közben párhuzamosan is meg lehet csinálni. Portugália kis állam és így sokkal több tanulságot ad, mint a nagy államok berendezései, mert a nagy államok sok mindent megengedhetnek maguknak, amit egy kis állam nem tehet meg.

Tehát mindebből azt szűrtem le, hogy meg lehet ezeket a dolgokat menet közben is csinálni és nem kell elméleti merevséggel eljárni.

A közigazgatási reform különben már szintén ugyanilyen előkészítés alatt áll. A belügyminiszternek sok előmunkálata van készen.

A rövidebb törvény világos és maradandó

Feltétlenül rövidebb törvények kellene, amelyek világosabbak, maradandóbbak. A mai gyorsan mozgó korban csak a *rövidebb törvények maradandóbbak*, mert a végrehajtásnak megadják az alkalmazkodás lehetőségét. A végrehajtást természetesen komolyan ellenőrizni kell és azokban a tervekben, amelyek az országgyűlési reformra és egyebekre kidolgoztattak, igyekeztem is ennek a módját megtalálni egy-két alternatív javaslatban.

Decentralizáció

A közigazgatási reform a fellebbezésnek és a felülvizsgálati lehetőségeknek lehelő csökkentését tartalmazza. Többen is és többször beszéltünk a decentralizációról, már nagyon sok vonalon keresztül is vittek belőle annyit, amennyit a jelenlegi körülmények között lehet. Nyilvánvaló, hogy erre *a decentralizációra az egész vonalon és szervesen sokkal nagyobb méretekben van szükségünk*. A belügyminiszter úrnak az alsófokú közigazgatási bíróság bevezetésére már régen van egy javaslata, amely a közigazgatási reform javaslatai között fekszik s amelyet a többivel együtt fogunk tárgyalni.

Mindig vissza fog esni a maga természetébe

Minden reformnál azt kell szem előtt tartanunk, azt kell látnunk és annak a tudatával kell eltelnünk, hogy minden nemzet, minden nép és ország *a maga jellege*, a maga *karaktere* szerint formálja a maga sorsát. Így formáljuk mi is állandóan.

**Egy nép indulhat idegen eszmék és formák után,
de mindig vissza fog esni a maga természetébe.**

Mindig itt voltunk és itt maradunk

A közlekedési lehetőségek által körülölelve minél kisebb a világ, és ma ezt a folyamatot éljük éa éljük egy évszázad óta már, annál kevésbé függetlenek egymástól a világ országai, még a nagyhatalmak is. És világos, hogy a kis államok a nagy államoktól és a nagy államok viszonyainak alakulásától is függenek. Abszolút értelemben vett függetlenség tehát nincs sehol a világon, az államok csak relatív értelemben való függetlenséget őrizhetnek meg és itt a nagyhatalmak és a kisországok között a világ változandósága szerint csak gradáció különbségek vannak. De ezek természetesen fennállanak.

Tudom és érzem, hogy ezekben a vonatkozásokban nagy felelősség van a kormányon. Elég nehéz felelősség, mert szerte e világon úgy mint régen, ma is nehéz a helyzetünk. *Igen súlyos és nagy propaganda folyik ellenünk.* Sokban félreismernek bennünket, sokban kell véleményünket, nézeteinket, felfogásunkat nemcsak védeni, hanem megértetni is.

És mindig voltak magyarok, akik a mi dolgainkat, ügyeinket szerették külföldre hordani. Voltak idők, amikor többen voltak, voltak idők, amikor megkevesbedtek, az idők változandósága szerint. Az embernek csak az a megnyugvása, hogy a történelmet olvassa és látja, mindezek ellenére még mindig itt vagyunk és itt is maradunk.

Belpolitikai küzdelem

Minden kormány küszködött a belpolitikai csatatéren, nem tudom, miért lenne az én privilégiumom, hogy ne tegyem: ezt és hogy ne tehessem. Ez is az alkotmányossághoz tartozik és ha keretei, formái néha mások és az alkotmányosság útjáról le is csúsznak a belpolitikai küzdelmek, azért van a kormány, hogy tegyen róla. De küzdelem, az mindig lesz.

A bürokrácia

Tudjuk; hogy mi a bürokrácia, hogy a bürokrácia túlteng, hogy az ügyek elintézési módja bonyolult, tudunk az *írésos*, aktás közlekedésről és mivel mindezt tudjuk, világos az is előttünk, hogy azért keli egy átfogó közigazgatási reformot keresztülvinni, mert ezeket a bajokat esetenként, *felületi kezeléssel*; vagy akár *aszpirinos* belső gyógyítással nem lehet megszüntetni. Lehet javítani, lehet korrigálni a hibákat, de szervesen csak egy átfogó közigazgatási reform tud majd ezen segíteni. Ezt, mint mondtam, nemcsak felismertük, hanem elő is készítjük.

Ez a tárgyi vonatkozása a dolognak.

A felelősségvállalás és a pártpolitikai beállítottság

De van egy erkölcsi vonatkozása is.

A felelősségvállalás hiánya, a fegyelem lazulása, a pártpolitikai beállítottságok, az egyik rezsimnek jobb szolgálata, mint a másiknak. Ezt látva, *kél dolog* ütközik meg lelkemben: egyrészt *a dolgok kötelességszerű szabályozásának fel-*

adata, másrészt — mondjuk — *a szabadságot magában örökké érző magyar*. Szeretem megadni az embereknek a szabadságot, ez az érzésem és lelkelem belső érzése is gyakran erre visz.

A 3400-ast megszüntettük

Ez az oka annak is, hogy azt a bizonyos 3400-as rendeletet a velem hasonlóan gondolkodó belügyminiszter úrral, megszüntettük és egy másik rendeletet hoztunk. *Elismerem, hogy ez az intézkedés talán abban a pillanatban, amikor hoztuk, nem volt szerencsés, talán nem is volt jó, azonban súlyosabb következni ennével nem voltak. Későbbben valószínűleg tanulságul és tanítással fog ez szolgálni az embereknek arra, hogy ilyenek által ne befolyásoltassák magukat és ne igyekezzenek biztosítást és viszontbiztosítást szerezni, hanem maradjanak magyarok, mert mégis csak ez a legjobb.*

A 3400-as rendelet helyett hozott 6840-es rendeletben egyforma mértékkel akartunk mérni, szintén ebből a mindenkor méltányos magyar érzésből kifolyólag. Ha valaki tud ezzel élni és tud magyar lenni, akkor rendben van, de ha nem, akkor majd tesszünk róla.

Ne a parancs, hanem a józan ész...

Úgy érzem, hogy ma politikai és sajtóvonalon egyaránt igen nagy szabadság uralkodik. Természetes, hogy mindég tudatosan történik. Világosan látom a helyzetet, de ha bizonyos határig elmegyünk is, vagy el is megyek jómagam hanyatt-homlok nem rohanok a veszedelembé és nem keresem szórakozásból a nehéz helyzetet.

Nem, de én szeretem azt, ha nem parancsra, hanem a maguk józan eszéből látják meg az emberek azokat a hibákat, amiket elkövetnek. A f élrevezetett embereket lelkileg kell megnyerni. Ezt próbálom, ezt szolgálom. A lelki megnyerés talán a nehezebb út, de erre több tehetséget érzek magamban, mint az ostromozásra, vagy a kalodába csukásra. Azt hiszem, hogyha egyszer lelki megnyeréssel sikerül a hibákat orvosolni, ezek véglegesebbek és állandóbb érvényűek lesznek.

Köztisztviselői kar politizálása

Könnyű azt mondani, hogy a köztisztviselői karból és általában az állami szolgálatban állók köréből, ki kell irtani

a politizálást. *Könnyebb ezt abba belevinni, mint abból kiír-tani.* Ezek az emberek is a társadalomban élnek, véleményük van.

Sokkal fontosabb ezeket a véleményeket meggyő-ződésszerűen megváltoztatni és őket tanítással arra ráébreszteni, hogy kötelességeik teljesítése az országgal és a nemzettel szemben fontosabb, mint a politizálás.

Zsidó kérdés nem vallási kérdés

A zsidókérdésről is szó volt. A zsidókérdés megoldása nem keresztény kérdés és nem keresztény program, *hanem nemzeti kérdés és megoldása, nemzeti szempontból program.* Ezt már magam számtalanszor kifejtettem. Egy tulajdonsá-gánál fogva túlságosan uralkodó elem, túlon túl nagy számra nőtt etnikumával szemben vált szükségessé ez a program. Nem mondok sem vallást, sem fajt, inkább *etnikumról* van szó, amellyel szemben ez a probléma fennáll. Ez tehát nem vallási, kérdés.

Ne fogják mindenkire azonnal rá, hogy nyilas

Éppen így téves a nyilasságnak, mint elnevezésnek, ki-terjesztése az egész jobboldali, vagy ilyen címen jellemzett keresztény társadalomra. Nem szabad a keresztény közvéle-mény széles rétegeit a nyilasnak nevezett mozgalommal össze-téveszteni, egy kalap alá vonni és nyilasoknak nevezni azokat, »kiket úgy jellemeznek, hogy átkacsintgatnak a nyilas oldalra» *csak azért, mert a széles keresztény közvéleménynek a problé-mák iránti felfogása talán más, mint annak, aki a keresztény közvéleményt ezért hajlandó nyilasnak nevezni.* A nyilasok módszereikben és sok tekintetben világnézetükben és felfogá-sukban lényegesen különböznek ettől, a keresztény társa-dalomtól.

Ha újra ott állanék 1939 elején ...

Valaki azt mondta, hogy a választást illetőleg nem kö-vettem azokat a tanácsokat, amelyek azt ajánlották, ne tartsam meg a választást. Sohasem kerestem és nem is kere-sem azoknak a tanácsát, akik ezt ajánlották, de meg-mondhatom,

**ha újra ott állanék, ahol 1939 elején álltam,
akkor ugyanúgy megtartanám ezt a választást.**

Az a választás helyénvaló volt.

A sorscsapások alatt összetartunk

Erdély tökéletes magyar testvériséget hozott létre, amelyben munkások, polgárok, nagy-, közép- és kisbirtokosok teljes egységben egyesültek. Ez általában erdélyi vonás. Ha vallási, vagy más vonatkozásban voltak is Erdélyben ellentétek, azok sohasem voltak olyan principális ellentétek) mint itt.

Sajnos, úgy van, hogy mi magyarok a sorscsapások alatt összetartunk, de azután, ha a sorscsapások megszűnnek, nagyon hamar felszabadítottaknak érezzük magunkat a kötelességek alól, amelyeket a nehéz sors, az egész világ és felettünk lebegő nehéz sors ránk mért és amely az összetartást kötelességünké teszi.

Bár összetartanánk mádkor is!

Mindenelőtt erkölcsi értékeink

Szó került a vitában a műveltség kérdéséről is. Erről a helyről különösen aláhúzom, hogy műveltség alatt nem olyan műveltséget, értéket, amelyet tanítanak, amelyet az iskolában formákba öntve előadnak. Műveltség alatt olyan műveltséget értek, amelyet generációk ruháznak át egymásra, olyant, amely érdeklődik egyéb iránt is, mint az élet felületes és nagyrészt anyagi problémái iránt, *olyan műveltséget, amely erkölcsi értékeket ismer, keresi az életben a jót és a szépet és ideje! nem annal tölti, hogy ezeken kívül apró-cseprő problémákkal foglalkozzék.*

Ennek a műveltségnek a fenntartása és fejlesztése nagyon fontos.

Ha mi szerepet akarunk játszani a világban, akkor ez az első, kezdett dolog. Ez még a gazdasági erőnél is hatalmasabb, mert ez egy lelkileg és erkölcsileg erős és művelt nemzet hátrányba jut. vagy elbukik, .mindig visszaszerezheti ezt, mert ez el nem múló érték. Anyagi értékeket el Jeliét veszíteni.

Kivesztett anyagi értékekkel erkölcsi értékeket visszaszerezni nem lehet. A fordítottja azonban áll. Minden intézkedésünkben, akár az országgyűlésnek, akár a kormánynak az intézkedéseiről legyen szó, a legelső legfontosabb feladat ezeket a szempontokat megőrizni.

Mindegyik város elsősorban az országé

Ne hangsúlyozzuk túlságosan részleges területi érdekeinket. A vita során is szó volt egyes városok istápolásának szükségességéről. Minden városunkat, minden tájunkt, minden vidékünket istápolni kell, előbbre kell vinni. Nyilvánvaló azonban, hogy ezt nem lehet teljesen egyformán megtenni, úgy hogy a támogatás mértékének a frontja mindig párhuzamos, egyenes vonal legyen. Küzdelmünkben, amelyet előbbrejutásunkért folytatunk, a súlypontot néha máshová kell tenni. Ez volt az eset az ősi hónapba visszavándorolt *kolozsvári egyetemmel* kapcsolatban is. Nagyon nehéz volt meggyőzni az országot más vidékén levő városokat ennek a szükségességéről. Mindegyik város elsősorban az országé.

Egy-egy város nem valami különálló test, amely szembenáll az országgal, amelynek a támogatását, istápolását tehát ki kell verekedni az országtól. Mindegyik város és minden táj az országhoz tartozik. Tehát az ország egyetemes érdekét kell szolgálnia, akkor is, amikor ez ránézve kedvező, de akkor is, amikor ez ránézve kedvezőtlen.

A magyar tájak szellemiségei

Vannak viszont külön szellemiségek. Van *budapesti*, sőt Budapesten belül van *budai* szellemiség is, amely igen jó érték Budapest életében. Van *dunántúli* és ezenfelül vari *somogyországi* szellem, van *alföldi* és van *tiszavidéki*. E történelmi tájak értékei történelmi értékek lettek és mint ilyenek, a magyar nemzet együttesének sajátos értékei, úgy, amint vannak, saját mivoltukban. Ezekből alakult ki a magyar nemiség. Vannak közöttük olyanok, amelyeknek rövid történelmük van ebben a vonatkozásban, mint példának okáért a *Felvidék* visszakerült sávjáé. De annale is éppen azért, mert a közelmúltról van szó, ma bizonyos súlya és értéke van. De *erdélyi szellemiség* azután igazán van és ez erősen történelmi, majdnem több, mint közönségesen történelmi, ez jóformán országtradíció. *Ezek a szellemiségek megvannak. Nekünk ugyan egységre kell törekedni, de a történelmi értékeket ne szüntessük meg, hanem ápoljuk.*

Erdély élete és küzdelme

Ha már Erdélynél tartok, reflektálnom kell Bánffy Miklós gróf felsőházi tag beszédére, amelyben részletesen beszámolt az erdélyi magyarság életének utolsó két és fél évben lefolyt arról a részéről, amely az ő személyes vezetése alatt állt.

nagyon jónak és üdvösnek tartom, hogy elmondotta ezeket itt, hogy a magyarság minderről tudomást szerezhette. Nem éreztem eddig feladatomnak, hogy erről beszéljek. Most azonban, amikor Erdély elmúlt életének csak két és félvéről volt szó, ebben is a magyarság életének csak két szektoráról, egyrészt politikai helyzetéről és vezetőinek politikai működéséről a diktatúra alatt, másrészt a Népközösség munkájáról, úgy érzem, ezt a képet a teljesség kedvéért ki kell egészítenem. Ki kell egészítenem sok erdélyi magyar intézmény és szervezet jelen nem lévő képviselői helyett. Ilyen intézmények az egyházak, a *Magyar Párt*, az *Erdélyi Gazdasági Egyesület*, a *hitel és fogyasztási szövetkezetek*, tehát az erdélyi *Hangya*, azután a nőegyletek és így tovább, mert mindezekből alakult Erdély élete és az a küzdelem, amelyet Erdély huszonegy éven keresztül vívott.

A Magyar Párt és a Népközösség

Eredetileg, egészen két és fél, három évvel ezelőtt a Károly király által létesített diktatúráig, politikai, parlamenti élet folyt, amelyben a magyarság egy párt formájában vett részt, mert hiszen az egész parlamenti élet pártokon épült fel. Azután bekövetkezett az alkotmányváltozás, a teljesen más, diktatúras alkotmányra való beállítás és a magyarság ennek következtében más életformát kellett hogy keressen. Olyan életformát kellett keresnie a diktatúrában, amelyben a magyar nép érdekeit megvédhette, érvényesíthette és folytathatta azt a nehéz küzdelmet, amelyet a magyarságnak folytatnia kellett és amelyben mindenkor arra kellett figyelni a magyarságnak és vezetőségének, hogy annyit, amennyit tud, a magyarság életének könnyebbé tételére tegye. A magyarság vezetőségének, amely ezt a hazafias feladatot vállalta és ezek között a nehéz körülmények között kiállt, természetes, rendkívül nehéz küzdelme volt. Ha csak a parlamenti nehézségeket akarjuk egy kevéssé is magunk előtt látni, és az ember a statisztikát előveszi, látja, nyolc választás volt, ámeken a Magyar Párt résztvett és a nyolc választáson a képviselők és szenátorok száma így változott: 6, 24, 9, 22, 12, 17 és így tovább. Ebből a hullámból láthatjuk, hogy bizony különböző kormányok szerint milyen változás volt.

Ilyen viszonyok mellett kellett küzdeni és bizony, ha az ember felsorolja a küzdelmeket, úgy látja, hogy inkább kisebb ügyekben és inkább olyan ügyekben ért el valamit a *Magyar Párt*, ahol nemzetközi fórum is belejátszott a kérdésbe. Itt-ott valamit a magánoktatás, az esküt nem tett tisztviselők nyugdíj ügye tekintetében, bizonyos iskolasegélyek ügyében és aztán olyan kérdésekben, amelyek a nemzetközi fóru-

mok előtt, Genf előtt voltak, mint pl. a *csiki magánjavak*, a *bánati telepesek*, a *szenleleki közbirtokosság*, valamint a *békási közbirtokosság* ügyében. Annál kevesebbet lehetett elérni a *numerus vallahcus*, a *Pop Valér-féle rendelet* visszavonása tekintetében.

Ez volt egyszersmind az az idő, amikor Európában a genfi államok, a Népszövetség és a nyugati demokratikus államok felfogása uralkodott. Ezek előtt a nemzetközi fórumok előtt folyt a harc, különben meglehetősen párhuzamosan azzal az országvédő harccal, amelyet mi innen Magyarországról folytattunk, amikor mi is ezek előtt a nemzetközi fórumok előtt próbáltuk Magyarország igazát védeni. Természetesen Sokmindenfélében nem lehetett eredményt elérni. Nem lehetett eredményt elérni pl. a *földbirtokreform egyéni sérelmei*, a *magyar kultúrintézmények sérelmei*, az *állampolgárság*, a Magyar Párt életének vége felé behozott *kultúrzóna*, a szabad iskolaválasztás, az elkobzott magyar közintézmények, így a *Magyar Színház*, a székely autonómia tekintetében, amit pedig annakidején a békeponctok megadtak, bár nagyon rudimentált formában. Ha így felsorolom ezeket az ügyeket, világossá válik, hogy csak a kisebb kérdésekben lehetett eredményt elérni, a nagyobbakban nem.

A kormányforma-változás következtében az erdélyi magyarságnak új formát kellett keresni, azt a formát, amelyet a diktatúra keretei szerint kiépíthettek. *Hasonló, de más alakban tovább folytatódó hazafias munkát kellett végezni, mint amelyet más körülmények között és más formákban a Magyar Párt végzett.* A Magyar Párt és a *Népközösség* tehát tulajdonképpen ugyanannak a munkának, ugyanannak a küzdelemnek két megjelenési formája.

Természetesen a *Népközösség* révén is elértek eredményeket. Sok mindenféle ügyben, köztük az állampolgárság hosszú, évekig folyó ügyének rendezésében, szintúgy a tanítói segélyek terén, általában az *egyházi vonatkozásokban*, mert hiszen a *tanítói segély* is főképpen odatartozik. Az *egyházak lelkészeinek kongruánsainak*, a *katolikus egyház státusügyének* rendezése terén, a *nagyváradi ref. egyházkerület és a lutetanus szuperintendens* ügyeinek tekintetében, a felekezeti iskolák nyilvánossági jogának kiküzdése tekintetében, amely nem generális intézkedés volt, hanem a felekezeti iskoláknak csak egy részére vonatkozik. Ezen a kulturális és iskolai vonalon sokat lehetett elérni. Természetesen meg is maradt egy csomó probléma. A *csikmegyei magánjavak* maradtak úgy, ahogyan voltak, de ez különben is nehéz és bonyolult kérdés és nehéz volt ezzel megküzdeni. A *kultúrviita* is probléma maradt. Abban is úgy szorították a magyarságot, hogy ezzel a nyomással nem lehetett megküzdeni. A szakiskolák, a sportszövetség-

gek tekintetében egyik-másik helyen tudott a magyarság eredményt elérni, de ez természetesen mindig részletmunka volt, úgy hogy a küzdelmet tovább kellett még folytatni. Így voltak a cégtörvénnyel, az ingatlanok állami elővételének jogával, szóval mindazokkal a kérdésekkel, amelyekben a román állam különös céltudatos nyomást igyekezett a magyarságra gyakorolni és amelyek, mondhatni, szervei kérdései voltak.

A magyar egyházak

Amikor a Magyar Pártot és a Népközösséget, tehát a politikai életnek és vezetőségnek két egymásután következő formáját és csoportját felemlítem, nem lehet megfedkezni arról, hogy *a magyar egyházak* is hatalmas, bár nem mindenkor,, a politikai szervezettől kapcsolatos munkát végeztek.

De a nép összetartása, a magyar nép irányítása tekintetében, mindenkor olyan munkát fejtettek ki, amely ahhoz a történelmi múlthoz méltó, amely a magyar egyházakat Erdélyben jellemezte, nemcsak külön-külön, hanem abban a közös munkában is, amit testvéri egyetértésben végeztek el. Amíg a politikai szervezetek a politika terén dolgoztak, ők az egyház területén, úgy a református, mint a katolikus egyház területén, óriási munkásságot végeztek nemzetközi fórum előtt is. Ez minden időben dicsőséges eredménye marad ezeknek az egyházaknak. De hiszen nem is lehetett mást elvárni az erdélyi egyházaktól, amelyek mindenkor a magyar nép vezetői voltak.

A szövetkezetek

Voltak más organizációk is, amelyek igen jelentékeny és szép munkát fejtettek ki. Hogy milyen munka folyt a szövetkezetek terén, azt számszerűleg is jellemezhetem. *Működött 270 hangyaszövetkezet, 191 hitelszövetkezet, 112 tejszövetkezet, ezek közül Udvarhelyen 52 és működött 14 más szövetkezet, úgy hogy a szövetkezetek száma majdnem 600, taglétszámuk pedig majdnem 130.000 volt.* Meg akarnám még említeni azt, hogy ezek mellett ott állt az Erdélyi Gazdasági Egyesület munkássága, amely a kiskgazdatársadalom megszervezésében, falusi gazdakörök alapításában tevékenykedett. *575 falusi gazdakör működött és mindenféle szükséges mezőgazdasági mozgalmakat végzett, mint pl. vetőmagakciót, tenyészállatakiót.* Irányította az alsófokú gazdasági iskolákat, *kiadta 20.000 példányban az erdélyi gazdák lapját, téli tanfolyamokat rendezett és így tovább. Természetes, hogy mindezekről jómagunk is állandóan értesültünk.*

Ezek az erdélyi intézmények folytatják munkájukat

Ezek voltak az okai annak, — és nemcsak a magam erdélyi volta, — hogy *a legnagyobb súlyt vetettem arra, hogy ezek az erdélyi intézmények folytassák munkásságukat. Ne nyelessenek el csonkaországunk intézményei által.* Természetes, hogy kapcsolatok létesülnek, természetes, hogy keletkeznek olyan viszonylatok, ahol a csonkaországbeli tényezők a nagykereskedő, az erdélyi intézmény pedig a kiskereskedő szerepét vállalja egyöntetűen és összefogóan, de mindenesetre minden törekvésem arra irányul, hogy ezek az intézmények megmaradjanak. Nem is annyira az érdemek jutalmául talán

hanem azért, mert jól végezték el a munkát a legnehezebb körülmények között és ennek következtében nemcsak feltételezhető, hanem bizonyos is, hogy könnyebb körülmények között is jól fogják munkájukat végezni a helyi viszonyoknak, az embereknek tökéletes ismeretében. Egyszerűen államérdek volt, hogy ezzel az elvvel éljünk.

Erdélyi Gazdasági Tanács

Én ezeket az intézményeket eddig szóval sem dicsértem meg igazában mondván, seholsem. Amikor lent jártam, igyekeztem a munkát azzal elismerni, — amennyire elismerést várhattak és csak annyiban értékelni, tehát nem meghálálni, hanem értékelni, hogy a munka folytatását kértem. És a munkát együtt fogtuk meg és együtt folytattuk. Amikor Erdélyben jártam, nem is volt nagy alkalmam ilyenre, mert sehol sem szónokoltam, hanem ehelyett arra törekedtem, hogy dolgos emberekkel, — abban a hazafias munkában, amelyet eddig védekezően végeztek, és amelyet úgy gondoltam, leghelyesebb, ha ők folytatnak, immáron nem védekező, hanem államépítő formában, — felvegyem az érintkezést. Igyekeztem tehát velük összeköttetésbe kerülni

és azzal adni kifejezést a munka értékelésének, hogy elsősorban nekik adom az első szót és a dolgok vezetését. Nem mint erdélyi, hanem mint magyar miniszterelnök. Így létesítettem az Erdélyi Gazdasági Tanácsot, amelybe mindezeket a gazdasági intézményeket összefoglaltam. így törekedtem arra, hogy innen ne menjenek Erdélybe különböző társadalmi egyesületek, hanem az erdélyi társadalmi egyesületek éljenek tovább és ha lehet, egyesüljenek egy nagyobb közösségben.

Szomszédságszervezet

Ami már most különösen a népközösség szomszédságszervezetét illeti, ennél is ugyanaz volt az elvem. Magam is meglátogattam a kolozsvári irodát, meggyőződtem annak kitűnő szervezetéről, amelyben a székely tizedeknek és szomszédságoknak nyomain kívül, bizonyos cserkészszervezeti nyomokat is fedeztem fel.

Nyilvánvaló, hogy a magyar impérium bevonulásával azok a politikai szervezetek, amelyek akár a közelmúltban, akár a távolabbi múltban működtek és kisebbségi helyzetben védekező munkát fejtettek ki, ilyen formában létjogosultságukat elvesztették. Elveszítette ..mind a Magyar Párt, mind a Népközösség, mert mind a kettő a kisebbség védekező munkáját végezte. Az egyik a parlamenti, a másik parlamenten kívül, vagy mondjuk, kötött parlamenti formában, már amennyire az parlamentnek volt nevezhető. A magyarságnak akkor erre volt szüksége, ma természetesen arra van szüksége, hogy magának az országrésznek talpraállításában és az ország egyetemes munkájában vegyenek részt más formában. Én erre törekedtem. Már a képviselők behívását is úgy kértem, mindenkinek a meghallgatásával, hogy az erdélyi társadalomnak mindenféle ága, mindenféle csoportja érvényesüljön a behívás során. Nem számszerű mérlegezéssel, mert számszerűen sok mindent mérlegre kellett tenni, hanem tájakat, megyéket, városokat, sőt, bár Erdélyben kevésbé szoktuk ezt aprólékosan mérlegelni, mégis az ország itteni részére való tekintettel, a valláskülönbségeket is mérlegeltem. Nemcsak a látható politikai vezetőség köréből kértem a képviselők behívását, hanem igyekeztem erősebben szerephez juttatni az ifjúságot is, mert hiszen végre is ők a jövő, mi lassan elfoszunk, kihalunk és akkor ők fogják átvenni a munkát. Tanuljanak bele.

A szomszédságszervezettel is így voltam. *Láttam, hogy itt van egy nagyon jól átgondolt és sikeresen működő szervezet, — különösen két városról tudom, hogy nagyon szépen működöt: Kolozsvár és Marosvásárhely.* A politikai csúciszervezet megszűnése folytán azonban ez a szervezet mintegy a levegőben lógott. Abban a pillanatban megmondottam:

ezt tessék fenntartani, egyelőre valamely választott név, legegyszerűbben a saját maga intézményének neve alatt, tehát mint szomszédságszervezet, hegy átvigyük egy újabb, nagyobb erdélyi, sein mi esetre sem politikai, hanem társadalmi szervezetbe. Ahogyan egyes szervezőknek is ez volt az elgondolásuk. Akkor kezdődtek a beszélgetések arról, hogy vagy egy meglévő nagyobb társadalmi szervezet keltsünk új életre, vagy egy olyan erdélyi tár-

dalomszervezet keletkezik erdélyi szövetség formájában, mint aminőt annakidején Jósika báró még a kisebbségi sorsban elképzelt.

Én igyekszem ezt előmozdítani, *de nem akartam a magyar személyében ennek élére állani és ezt megszervezni, mert nem voltam azok közül az erdélyiek közül való, akik a tűzpróbát a huszonegy év alatt ott a helyszínen maradván kiállták. Belső érzésem szerint a kezdeményezés és a szervezési jog tehát azoké.* De megmondtam, hogy a magam részéről ezt a mozgalmat szívesen támogatom.

Az erdélyi katonai közigazgatás

Szó volt az erdélyi katonai közigazgatásról és arról, hogy ezt be kellett-e vezetni, vagy nem? A katonai közigazgatást be kellett vezetni, mert nyilvánvaló, hogy Erdélybe innen civil közigazgatást importálni nem lehetett. Erdélyi emberekből kellett elsősorban megalkotni a közigazgatást és részben innen való emberekből, mert hiszen, a magyar jognak és közigazgatásnak ismeretét innen kellett odavinni. De ebben a vonatkozásban is ügyeltünk arra, hogy erdélyi származású emberek menjenek oda. Be kellett vezetni a katonai közigazgatást azért, mert csak erdélyiekkel lehetett egyes megyék közigazgatását megszervezni. A közigazgatást tehát előre importálni nem lehetett. De szükséges a katonai közigazgatás más vonatkozásban is, a bevonuló hadsereg mögött, amit igazán nem kell sokai magyarázni. *Kiállíthatom az erdélyi katonai közigazgatásra azt a bizonyítványt is, hogy nagyon jó volt.* Amennyire én össze tudom hasonlítani a mostani katonai közigazgatást a Felvidék visszacsatolásakor bevezetett katonai közigazgatással, a magam akkori, — akkor nem voltam miniszterelnök, csak kultuszminiszter, — tehát kultuszminiszteri vonatkozásaiban, elmondhatom, hogy a mostani katonai közigazgatás messze fölülte áll a visszacsatolt Felvidéken bevezetett katonai közigazgatásnak. Hogy azután ezt a katonai közigazgatást sajnos, elhalmoztuk rengeteg rendelettel, s hogy bizonyos más körülmények folytán a kormány egyebütt volt elfoglalva és talán három, négy vagy öt héttel később szűnt meg a katonai közigazgatás, mint az eredeti szándék volt, ez más kérdés. Egyes hibák történtek és erre csak azt mondhatom, ha bármely minisztériumból kivesszem a legkiválóbb tisztviselőt és oda teszem, hogy ne csak a maga ügykörének, hanem az összes ügykörök szempontjából is intézkedjék, az is fog hibákat elkövetni, mert egyetlen ember sem ismerhet minden ügykört. Természetes, hogy a megyei és járási parancsnokok egyes helyeken hibákat követtek el. Ez a dolog természetéből folyik.

Erdély speciális érdekelt megóvjuk és istápoljuk

Szó volt az erdélyi intézkedőszervezetről is. Bizonyos vonatkozásokban vannak ilyen intézkedő szervek, de én szeretnék még ennél is tovább menni.

Először is itt van a Gazdasági Tanács. Ez nem intézkedik közvetlenül és tulajdonképpen csak természetes következtetésből és megítélésből hoztam létre. Tudtam, hogy az élet megindulásának másodnapján, vagy harmadnapján az erdélyi gazdasági szervezetek vezetői össze fognak ülni, mert össze kell ülniök, hogy megbeszéljék egymással a dolgokat. Ennek akartam már a kiindulásnál is bizonyos törvényesebb, formát adni. Utasítások vannak arra, hogy ezt a tanácsot mindenkor meghallgassák. A működése elég jó. Összekötőt írtam a Gazdasági Tanácsba: Gyulay Tibor, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara igazgatója. A kapcsolat megvan. Igyekeztem ezeket a kapcsolatokat egyéb vonatkozásokban is elmélyíteni, amikor most legutóbb Marosvásárhelyen voltam. Megpróbáltam azután ugyanígy a kolozsvári két értekezlettel előmozdítani és kihámozni azt, hogy milyen szervekre van szükség és hogyan alakítsuk az ügyeket úgy, hogy *Erdély speciális érdekeit megóvjuk és istápoljuk*. A földművelésügyi miniszter kirendeltségeket szervezett Kolozsvárra, amelyeknek külön fiókja lesz Marosvásárhelyen is, ugyanúgy, mint a vele párhuzamosan működő gazdasági tanácsnak, mert itt természetesen szükséges, hogy a Gazdasági Tanács együttműködjék ezzel. A Gazdasági Tanácsnak is lesz albizottsága Marosvásárhelyen, a Székelyföld és Marostorda érdekében. A belügyminiszterrel együtt szeretnék ennél messzebb menni és ezeket közigazgatásilag is összefogni, egyrészt Felső-Erdélyt, másrészt a Székelyföldet. Ez a probléma már régen tapétán van közöttünk, és tisztán személyi kérdéseken, azok elfogadásán, vagy el nem fogadásán múlik, hogy még ma sincs megoldva.

A román kormány megnehezíti a helyzetet

Áttérek röviden a nemzetiségi kérdésre. Erről a kérdéstről is volt szó, bár itt nagyon kevés szó volt róla. Az országgyűlés másik házában sokat beszéltek erről. A nemzetiségi kérdéstről sokszor nyilatkoztam és megadtam az irányt. Megadtam a közigazgatási hatóságok és minden más állami hatóság részére. Két probléma van: az egyik az erdélyi, a másik a csonkaországi probléma. Erdélyi vonatkozásokban a román kormány nehezíti meg a helyzetet a magyarok és a románok között. Az első perctől kezdve mindenkor hangoztattam a megértés szükségességét. Hangoztattam elvi és hangoztattam gyakorlati alapon is. Egyetlen egyszer vesztettük el a dolgok

íránt türelmünket, amikor már a magyarüldözés és kiutasítás túlságos méreteket kezdett ölteni.

Most ismét a legnagyobb megértést mutatjuk és már jó néhány hete kértük azt, hogy a tárgyalásokat újra felvegyük. De semmi sem történt. Én igazán alig tudok most mást tenni, mint imádkozni azért, hogy Románia tárgyalóképes legyen.

A békét akartuk szolgálni

Jugoszlávia és Magyarország megtalálta az utat egymáshoz, igaz, régi megbecsülés alapján, a közelmúlt minden ellentéte ellenére. Ezt ki is fogják tudni építeni tovább és ez bizonyára kihatással lesz a nemzetiségi kérdésre is.

Az ország tudja és ismeri, miről van szó. Az ami történik, egy lépés a délkelet európai népek közeledése felé. Ezek között a népek között affinitások vannak, affinitások, amelyeket az egymás elleni harcok, vagy a legutóbbi világháborúban, két oldalon való részvételünk egy időre eltörölni látszott. Vannak közös, vagy egymás véréből származó hőseink. Vannak családok, egyenest éppen Jugoszláviában és a mi Délvidékünkön, amelyek kölcsönösen a másik országból származnak. *A Jugoszláviát alkotó két főnemzetséggel, a szerbbel és a horvátal egyaránt lelki típus, vagy hogy modern szóval, éljek, a hősi életformák kötnek össze. Ezeknek az érzéseknek formábaöntésével a békét akartuk szolgálni. A békét, amelynek fenntartása a tengely nagyhatalmainak, a Duna-medence és a Balkán félsziget népeinek egyformán érdeke.*

Csak egy gazdagodó ország képes szociális kiadásokra

József Ferenc kir. herceg öfensége a vita során azt mondta, hogy a belső önvédelmi front a nemzetnek minden veszély ellen való szociális biztosítása. Egy jól felszerelt hadsereg mögött szociálisan jól felszerelt rendszernek kell állania. Már többször kifejtettem, hogy bizonyos sorrendet kellett követni, mert nem lehetett a kérdéseket egyszerre megfogni és egyszerre elintézni. Sorrendet kellett követni, amelyben az első a hadsereg volt. Mihelyt a hadsereg elsőbbsége a költségvetés keretében megszűnik, azonnal helyébe fog lépni a gazdasági élet és a szociális munka primátusa. Mindezt sorrendben kell elvégezni. Azt hiszem, ezt mindenki belátja. Amennyire tehetjük, megtettük, a régi költségvetésekkel összehasonlítva bizonyos szociális munkákra fordított költségek eddig is meglehetősen megnövekedtek. *Világos az, hogy az egységes szociálpolitikanak első alapja a termelés, a termelés emelése, a gaz-*

dasági élet infenzivitásának emelése. Mert csak egy gazdagodó ország képes szociális kiadásokra, és egy gazdagodó országban a szociális fejlődés lelki alapjai is jobban kialakulnak.

Ne menjünk a végletekig a kívánságokban

Az országgyűlés mindkét házában rengeteg olyan indítvány és követelés hangzik el, amely a költségvetést növeli. Pedig úgy itt, mint az országgyűlés másik házában az ilyen követeléseknél mindig számot kell vetni azzal, hogy mit bír *el a költségvetés. Az egészet kell tekinteni, nemcsak a részleteket.* Ez nem azt jelenti, hogy a kormány az egyik, vagy másik részletet, elhanyagolná, vagy el akarná hanyagolni, de jelenti azt, hogy nekünk számot kell vetni a lehetőséggel és pedig azt hiszem nemcsak nekünk, akik a kormány terhét viseljük, hanem azoknak az — úgy mondhatnám — munkatársaimnak is, akik a két ház padjaiban ülnek. Mindnyájunknak egyforma kötelessége az ország teherbíróképességét nézni, már csak abból a szempontból is, hogy ilyen időben, ilyen világban, mint amilyen a mai, meglepetések is történhetnek. Ezt nem szabad elfeledni. Ez alatt nem kell mindjárt azt érteni, hogy háborús meglepetések történnek, hanem sok olyan meglepetés, amelyek szükségessé tehetik, hogy a magunk erejéből olyan feladatokat kell megoldani, amelyekre azelőtt nem számítottunk. Ezek összefügghetnek a gazdasági javak beszerzésének a feladatával, különösen a külföldi beszerzéssel, de összefügghetnek természeti katasztrófákkal is, amilyeneket a múlt évben eleget értünk meg. Senki sem biztosíthat arról, hogy valamit a jövő esztendőben is nem fogunk megélni belőlük. *Tehát ne menjünk a végletekig a kívánságokban, mert ez lehet, hogy külön-külön szolgálja az ország egyes részeneinek az érdeket, de nem szolgálja az ország egyetemes érdekeit.*